Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» — ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШОАТТА, 26 МАЙ, 1979 ШУ. ● № 63 (6635). ● Мах 2 кепиг.

ТОАЕ ЛЕКЦИОННИ ПРОПАГАНДА

Цхьа шу сонгIа ха дьаьлла КПСС ЦК «Лекционни пропаганда кIаштIехьъьякххархи на тоаяре де дезарехь» яхча сецама кIаватехача хана дела. ХIинале гун да республике «Знание» общества дукхагIйолча районий а юкхьанцарча а организацеи болх тоебара дальъе до дика кхапин кьяга, лекторалша деча кьамельлий тематика шеръенкилга, шоаш дуьцар царех дукхахберш кIоаргагIа дашха бьенилга.

Цхьа шу хьалха хинарел кхо эзар гаргга дукхагIа а ешаш соахна вай республике къахьегамхоштта ерриги йийна лекцеш 91268-га дIакхьачай. Лекцей дукхалга дикдача дика алттуе боалаш къахьйгад укх тIеххьарча хана Гудермессеи, Ачхой-Мартановски, Веденски, Малгобекски, Октябрьски городскойн районашн организацеш.

г. Грознера тIа-тIа дукхагIа ухийт вай районашка лекцеш ешара, методически консультацеш дарa лакха балха товзал йола лекторш. Лекторашта шоай тоавал лакхъяра тIоагIа ваахьйоал укх тIеххьарче хана хад-хапалхьа чакхйоахаш йола семинараш-совещанеш. ХIаьта Iилма-методически советий хинаца техкаб 90 юкхьанцарча организацей болх, 60 лекцена отзыв язьяй.

Шерагара шерага алсамбуьлаш латт кхоачийн гIалгIайх меттала лекцеш ешараш. Цу деррига йиш хилийтай марксистско-ленински теорена, карте чурчен аракъарчех политикана, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела говкъоста Л. И. Брежнева докладашкех кьамальяшнеh хьаьаттаьй йола коммунизм хьалъяра теорех практикан доархIамеча проблемашта пропаганда елга шерде, Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошта иттлагIча пятилетка задане кхоачашьеча нарагIдьанараш дикагIа дIагойта.

Республике дика йоазаш а къахьегамхой тайп-тайпарча аудиторешта хьалхашка кест-кеста кьамальаш деча лекторий Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета доцента Е. П. Коммаке, санитарни дешара ЦIен заведующе М. А. Судаева, Нохч-ГIалгIай исторе, филологе, социологе Iилма-тохкама институте Iилман болххочув В. Ю. Гадаева, пенсионера Е. В. Тишина, дукхагIа кхыбарий цIераш. Цар лекцеш безам ца эккхаш ладугIаргдолий а кIоарга чулоацам болаш а хул. Иштта шоай декхар дика камаьхал йоалаш кхоачашдеш ба лектораш Сунженски района Галашкарча хьуи школа директор Чакиев Iадрахьман, Назрановчарча ковъерча школа директор Арсельгов Сулейман, Шалински районни буьзама ухла начальник Садаев Сослан, дукха кхыбараш.

ХIанз вай республике за 12,5 эзар согIа лектор. Лекционни пропаганда балхач наха юкъе шерагIа йоаржалйтара аьттув боалийташ хIаьа да марие юкъе хьахархошта 42 процент дIахоадаш хилар, хIаьта дIахо ше йода инженерно-технически балхаш дераш, экономисташ, юрта боахама специалисташ дукхагIа хулаш болга.

Лекционни пропаганда еч гучанела дика организаш кIеанга еце а ма болх хIанзарча замо дIадекхача тайпара тоебара кхы а дукха къахьега дезаргда «Знание» обществe организацей, хIаьта цунна партийни кулгалделга тоадинза а дергдах. Из къаьстта ала довгIа лекцеш дукхагIа еригга Iалаш да дарал сонгIа уж дикка кIезигъяьча районни организацеех. Царех я Назрановски, Наурски, Старопромысловски, Надтеречни, Шелковской яраш.

Къаьстта ала доагIа «Знание» обществa Назрановски районни организацеx. Соахка укхаза йийнна лекцеш 3616 мара хиланзар а цуд хьалхарча шерачул 1191 кIезигагIа. Из ла йиш йоаца хIана долга къаьстта дика холуш да цар Iилман коммунизман атеизмах, СССР исторе, экономика, иштта цIьадолча кхыча дешанта пропаганда елга хьакха дIанхача шерашкарчул а дикка меддаьлга белгалдаьнхача.

Лекционни пропаганда комплексни хьасаве, бахача наьха тайп-тайпара категореш тердал а еш, шерра йоаржаелга Iалашдеча бокххача лоархIаме да из декхар кхоачашдулургдоал нах дукхагIа, хьа а лохаш, цу балха юкъевзар. Цу дакъе шоай йоакхий торонаш иле а шоашкара доагIар деш яц вузай, Iилма-тохкама, проекти, конструкторски учрежденей партийни «Знание» обществa юкхьанцарен организацеш. Иштта, республикерча лекторашта юкъе вузий преподавателех, Iилман болххоех бараш 5 процент мара бац.

Iилман ларда тIа пропаганда елгах хIалла дукхагIа а хила йиш яц кIезиг-дукха дийна ба аьлча наха лектора деккараш тIадехкача, хIаьта из болх бара дика кийчбенна ба аьлла хетараш а гIахьожам ца беш бутача, «Знание» обществa члений товзал лакхъяра йолча балха формаех методекх пайда ца эцача организацешка. ХIанз а дIадалланза да шоай мугIараш миччача тайпара дехь а шердар духьа йоагIаш йола идейно-политически кийчо йоаца нах лекторадала дIайибеш йола моттигаш.

Ер шу чакхдовлаш республике членски билеташта обмен е дерхI. Из гIулакх шоай мугIараш организационно а политически а чIоагIдара тIадерзадаь чакхдоаккхыйта Iалашде деза районни организацеш. Из деча хана къовстаданза даргдац беррагнех 30 процентата дIакхоачаш бола членаш лекторашба ялаш цIн ледаярал согIа кхы хIана деш хIана бац.

Iилма-методически советийн секцейн болх тоебара, лекцей тематика шеръяра, церга хадугIилга, уж юкцилга, рецензированни елга шерагIа юкъекхувлара хаддамза тIахьожаи лоттабе декхарийла я «Знание» обществa районии организацеш. Лекционни пропаганда товзра гIулакх кест-кеста шоай заседанешка, бюрошка, пленумашка дийцача балхьа хургда парте горкомашка, районашка, юкхьанцарча партийни организацешта.

Дукха ха йоацаш КПСС ЦК-ас «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» аьнна ше гIайдача сецам тIа белгалдаьнхад, идейно-кхетама болх вIаштIехьбоаче хIанз а тIехьа дукха ледарлонаш кхоачамбоацараш хилар, советски наьха тIа-тIа лакхлуш боагIача дешара, культурин боарамгех цар хьаштешкен хьежжа кун дикал даим ца хулга, вай обществo социальни духовни дегIахара процессаш цо массала а терхальен йоацалга.

Кхоана—химика Ди

ДОККХИЙ ХУВЦАМАШ

Укх шера химика ди хьаьстта белгала да СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически заводa химикашта. Цу дийнахьа дезду цар завод болх бе йолаена 25 шу дизара шолагIдола цIей. Цу шерашка йоазаргйоацача йоалаш дегIаенай предприятия, шеръенлай арахецача продукце ассортимент, дукха а дикагIа хинай арахеца продукци. Укхаза арахецача иттех изделена паччахьалкхен дикала Знак ениай. Царех да фенол, полиэтилен, спирт, изопропилбензол, кхыйола продукця. Заводе еррига арахецача продукцех 77 процент яр паччахьалкхен дикала Знак йолаш я. Итташ моттигаш хиннай арахецача продукце дукхалга, дикалга, цунга дIадодар лоха хиларга, дерригa технико-экономически хьокхамаш дикен тIехдикен мара ца хиларга диллача Еррига союзан социалистически яхье хьалхара моттигаш а йоахаш завода коллектив котъюлаш. Иштта къахьегача цо дог гIоадьина дезду укх шера шоай юбилейни цIейн химика Ди.

Деррига технико-экономически хьокхамий дIабахача бить бетта плани тIайийца социалистически декхараши толамца кхоачаш а дая. ахе бетта задани а дика чакхйоахкаш ба «ХIара балха денна — дикала Знак!» яхача лозаргIа вай Нохч-ГIалгIай республике социалистически ях дIайолаль бола химикаш. Предприяте цехашта юкъе хьакхача яхье хьалхара моттиги завода 25 шу дизара сийна хьакхача яхье шолагIа моттиги яьнкхачарех я № 16 йолча цеха коллектив.

Укхаза сий деш я эттара дикагIйола производственни-цей общественницей — йоккхагIйола аппаратчица, коммунистически къахьегама ударник Хмелевская Людмила Марковна. Производственни баххах дика лоархIа а еш, цо дизза кхоачашду «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене профсоюза объединенни комитета, завкома, халкъа тIахьожама группа члена декхараш.

[redacted] тIарча цун гIулакхашка хьежжа да тийнна совгIаташ а. Людмила Марковнана еннай Къахьегама Сийлен III степена орден, Ленински юбилейни медаль, «Социалистически яхье котъяьннар» яха массехк сийлен Знак, «ИйслагIча пятилетка ударник» яха Знак, кхыдола совгIаташ.

СУРТАШ ТIА: сменагIа бахьча балхах цеха кулгалхошка хоам беш я йоккхагIйола аппаратчи Л. Хмелевская, шолагIча сурта тIа химзавода цхьа участок.

З. ВАТЧАЕВА суртах.

ХИМЗАВОДА—25 ШУ

24 мае химикий культура Дворецe хилар СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически комбината 25 шу дизара хеталь торжественни собрани. Химикий цIей дакъяла дуьцаш кьамальлаш дир Грозне общественноста, грозненцашца яхь лелаеча заводашкара лаькхача делегацей викалаша.

Собране доклад йир завода директора Ю. Н. Казюпас.

НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Х. Х. Боковa завода коллективана дIаелар грозненски химикашта пятилетка кхаь шера задании толаме кхоачашъярахи завода 25 шу дизарца дувзаденнен енна Нохч-ГIалгIай Автономии республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота. Сийлен грамоташ «Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьтта, мехкдаьттахимически промышленноста заслуженни болхлой», «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни рационализатор», «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни изобретатель» яха цIераш ялараx йола свидетельствашк дIаелар предприяте болхлошта.

Собране балха юкъе дакъалаьцар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара М. А. Дорохова.

ЦIЕЙНА НАКЪАЛБОАГIАШ

«Олимпиада-80» символика тIа а латташ я Нохч-ГIалгIай химзавода стеклотарни цеха Егоров Артема кулгалдеча шуьшаш хьеча бригада химикий цIейна хеталь арахецаш йола шушаш. Укх шера дукххьашха арахецаш йола цу тайпара шушаш хIара бетта цхьан миллионал кIезигагIа йоацаш арахецаргья.

Стеклотарни цехе пийшкаш йолча чувельча са даккха йиш йоацаш йIайха я. Бакъда, халонех бIу ца къожабеш къахьегаш ба коммунистически къахьегама ударникаш Егорова бригада доакъошхой.

Цехе а ерригача завода бригадашта юкъе а лелаеча социалистически яхье хьалхе лелеш хьайоагIа яз бригада. Укх шера август бетта чотах къахьегаш я.

ТIехдика къахьегарца белгалбьенна ба бригадера шихта составщицаш Мовсарова Аминат, Кагерманова Яхита, контролер Магомадова Белита, стекловар Арутюнян Зоя, кхыбараш.

Нохч-ГIалгIай химзаводо бить бетта продукци арахецара план 100 процентн кхьахала яккхара план 101.3 процентн кхоачашйир.

Х. АУШЕВА.

ТАХАН КЕРТТЕРДАР— ДОАКЪАР КИЙЧДЕЛГА

Доакъар Iалашдара месячник дIадоладелча денз кийчъяьй 1496 тонн йол, 4570 тонн сенаж, 1245 тонн силос, 1439 тонн гранулаш, кхахьхад 748 тонн баьций витаминни хьоар.

ДукхагIа доакъар кийчдар дукха яьржача социалистически яхье хьалха Шелковской района доакъар Iалашдераш ба.

Доакъар Iалашдара балхаш сихдаь дIахьу Грозненски, Наурски, Гудермесски, районий боахамашка. Баьцаш хьакхарен йол, сенаж, гранулаш кийчъярен балхаш цхьан комплексагIа ду цар. Доаккхаш да баьций витаминни хьоар а.

Цунца цхьана цхьайолча районашка хIанз а хила ма дезза дика вIаштIехьдаьха чакхдахаш доакъар Iалашдара балхаш. Хьекха буц эшачул дукхагIа кхаьнка хасарех уллийт Сунженски, Надтеречни районий боахамашка.

Шалински, Урус-Мартановски районашка доакъар Iалашдара балхаш хIанз а дIадоладаьдац, аьнна ала йиш йолаш да.

Пайда эца доакъар ма могга дукхагIен дикагIен Iалашде йиш хулийтача ерригача торонех!

КХОАЧАШЪЯЬЙ АХ ШЕРА ПЛАН

Хьалхашка латтача декхарех дика лоархIабеш хьабоагIа укх шера Шалински района «Белореченский» совхоза коммуниста Юнусова ПаьтIамата кулгалдеча ферма хьайбаш леладераш.

Иштта, план 610 йолаш, хIара кхоабача Iаттагара 1077 килограмм шура ьекхар цар дIабахача бить бетта. Из я соахка цу юкъа лькха хиначул 136 килограмм дукхагIа. Цу гIулахьо вIаштIехьдалийтар ферма коллектива паччахьалкхента шура йохкара ах шера план хIанзале кхоачашъе. Иштта ялх бетта план 100 тонн йолаш, паччахьалкхенга 102 тонн шура ехкар цар бить бетта, хIаьта дулх дохкара бить бетта план 1 май тIакховчаш 270 процент кхоачашйир. Из сиено к йоацаш, бокха толам ба.

Ферма доаркашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха я Асхабова Зара!. Бить бетта 1262 килограмм шура яьккхар цо хIара кхоабача Iаттагара. Цул дукха тIехьа ца бусаш къахьегаш хьабоагIа доаркаш Н. Усманова, З. Закриева, М. Дудаева.

Бежа Iушта юкъе хьинаре къахьег Атабаев Ширвани, Юнусов Лом-Iаьлас, Дугуев Саламус, кхычар.

КарагIдьначох кхоачам ца беш къахьегаш ба цу ферма хьайбаш леладераш. ХIанз хIара Iаттагара дийнахьен буси йоаккха шура апрель бетта цу юкъа йоаккхаш хиначул 400 грамм дукхагIа я.

Х. МАГОМЕТОВ.

ЧЕХОСЛОВАЦКИ ЛАЬТТАН ТIА ХИННА БЕЗАМЕ ВIАШАГIКХЕТАРАШ

ПРАГА. 23 май. ТАСС спец. корр. КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин КПЧ ЦК Президиума член, ЧССР правительства Председатель Я. Штроугали хьахкьчар городе Пльзене — йоккхачи промышленни центре. Цига уж хилар В. И. Ленина цIерагIча «Шкода» машинаш еча комбинате. Советски правительствана керте латтар идерни реактораш хьаеча кердача заводага хьежар, цехашка хилар, болхлошца безаме къамаьл дир.

«Шкода» комбинате хьаю тайп-тайпара машинаши оборудовани. Довзол дехьа аттара дукхагIа из ийср СССР я.

Делкъал тIехьагIа А. Н. Косыгин Л. Штроугали городе Пьештяне кхаьчар, цига царна накъабаьхкхабар КПЧ ЦК Президиума членаш — Словаке Компарте ЦН Хьалхара секретарь Й. Ленарти Словацки Социалистически Республика правительства Председатель П. Цолоткен.

Ясловске-Богунице Советски Союза новкъосталца хьалъеча атомки электростанце 440 мегаватт низ бола хьалхара энергоблок болх бе йолалийтара хеталь АЭС гIишлоихойн эксплуатационникий торжественни собрани хилар. Митинге хинараша безаме тIанйпар Л. Штроуглаех А. Н. Косыгинен дакъамальлаш. Советски правительствана керте латтача АЭС коллективана совгIата дIаделар Коммунистически парти хьаьлчуни Советски паччахьалкхе вIашагIъеллачуни — В. И. Ленина портрет.

КПСС ЦК Генеральни секретарага, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателага Л. И. Брежневга КПЧ ЦК Генеральни секретара, ЧССР Президентата Г. Гусакагах дохьийтача цхьа барт болаш тIанйцаче письмо тIа торжественни собрание доакъошхоша тешам белар Чехословаке дегIаеза социалистически обществe хьалъяра низ да кхобеш къахьегаргхиларах, ЧССР-ан СССР-ан юкъера доттагIали вежарешка вIаши цхьана леладу гIуланкхаш дегIадоладара довгIаш дола дикъа юкъехьоргхиларах.

* * *

ПРАГА. 24 май. (ТАСС). Тахан дIахо йихьар КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгинан КПЧ ЦК Президиума члена, ЧССР правительства Председатела Л. Штроуглаан юкъера переговораш.

Шинна а мехкий правительстваьшта керте латтараша керттера тарам тIабахийтар хьатIадоагIача пхе шера халкъбоахама планашта координаци ярца дувзаденнача дешашта, хIаьта иштта СССР-ан ЧССР-ан юкъерча производствана специализаци кооперировани яр дегIанхувлара йIаьхача перспективана а вIаши цхьана гIуланкхаш леладара йIаьхача хана лаьрхIа программаш кийчъяра а.

Дика а хеташ белгалдаьнхар вIаши цхьана леладу политически экономически советско-чехословацки гIулакхаш даим кIоаргдаро, Варшавски Договора организацей ВIаши Экономически гIо дара Советех балха юкъе хьинаре дакъа лацаро шина а мехка коммунизми социализми хьалъяра чIоагIа новкъостал делга. Переговораш доттагIлех а корта болча а хьале чакхъяьлар.

СИЙ ДОЛА НИКЪ

СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода кхоаша ткъаьпхиъ шу дуз. Тха завод вай мехка мехкдаьттахимически промышленноста лоархIамегIа йолча предприятеех цаI я.

1954 шера вай бетта эксплуатаци е йоласлар хьалхарча производствана — фенолаи ацетони даккхара. Ах шу далалехьа карасрсайир проектан низал. ХIаьта 1959 шера спирт хьадеча цехашка химикаша хьадир синтетически каучука промышленноста кIезига мах бодача бийдалца Iалашьяь синтетически этилови спирт. Мехка торо хилар хIара шера ялат, коартолаш, кхыйола продукташ дукхагIа кхое. БархI шу даьлча иштта толамца болх бе йоласлар синтетически спирт арахецаш йола шоллагIа агIа. 1962 шера вай мехка эттара хьалха эксплуатаци е йолайь чIоагIагIа кхаьта йолча полиэтилена, цул тIехьагIа ши шу даьлча боах бе йоласлар берригача мехка цаI мара ца хинна синтетически дубитель арахецаш йола цех.

Ше дегIаена дIаэттача укх дерригача шерашка завода коллектива балха керттера лостам производства эффективностан балха дикалан тIехьа къовсам лоаттабелга хиннаб.

Заводо арахеца бархI продукт дикала Знак йолаш я. Заводах лакха технически боарами производствоа эффективности бола хьалха латта предприяти хьахинай хIанз. Шей балха тIа социалистически яхье даьхача лакхача хьокхамех завода 52 призовой моттигаш хьоннальй.

СССР 50 шу дизара сийна 1972 шера тха завода Миннефтехимпромен профсоюза ЦК-ан Сийлен грамота елар заводах СССР 50 шу дизара цIи а туллаш.

ИйслагIча пятилетка планаш кхоачашъеча лакха хьокхамаш дахараки производства эффективность лакхъярах завода еннай КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Паьтин знаки карара яра тела ЦIе байракх, СССР ВДНХ Ерригсоюзни сийлен Улга тIа а йоаккхаш.

Заводе дукха ба шоай декхараш тIеххоачаш а деш, уж толамаш даха гIо деш бола къахьегамхой. Царех я технологически оборудованена ремонт еш болча слесарий бригадаш а.

Бригадашкара кадрови болхлой Е. В. Бойко, В. Н. Наумов. Иштта кхыбараш къонабарий хьехамчаш болаш ба. Царгара хьаIомаде дукха а дика хIамаш да къонабарашта. Уж шоай балха говзанчаш шоай иналхьинари кходеш бац шоашта хоир къонабарашта дIаIомадара.

Дукхача къамех латташ йолча химикий коллектива творчески хьинар айдеш дола хIама да социалистически ях эсларо. Коллективо кхайкарал дадар «Лакха эффективности дикали йола предприятия» яха цIи яккхара тIехьа социалистически ях йоаржае, аьнна. Яхьа лоозунг а хинна дIаэттар «ХIара балха денна — дикала Знак» яха денна.

Цу девнзагIа шерра социалистически ях йоаржаьча завода коллективо толамца кхоачашйир 1978 шера плани тIанйца социалистически декхарашi. Укх иттлагIча пятилетке социалистически яхье тIехдика толамаш дахарах заводо 8-аза призовой моттигаш яьхай.

Белгалдаккха доагIа, завода коллективо шай цIейна накъалвоагIаш цIенхашта толамаш дахьа хилар. Производства торонехи де йиш йолехи биэза пайда ийбарах, социалистически ях дегIаккхувларах, балха дикал лакхъярах хьахинар да дIабахача бить бетта план хаьал 2 ди хьалха кхоачашъяр, ерригача арахецача продукцех 77,1 процент дикала лакхехьарча категорех хилар.

Лакхерчен цхьоалагIчен сортех полиэтилен арахецилга 92,3 процентага кхаьчад. Из соахкарчул тоьал дукхагIа да. ХIаьта бить бетта коллектива къахьегама овсарле лакхъяра план 101,4 процентага кхаьчай. Плавал совгIа заводо арахийцай лакха дикал йола 116 эзар сома маьха продукци.

Бийдалах, реагентех, энергоресурсех кхоа беш пайда ийбаро 3,6 миллион кит-сахьат электроэнерги, 7,4 эзар совгIа гигокалори йIовхала энерги дукха бийдали реагенташи кхойтай.

Завода балха юкъе доккха дакъа лоац рационализатораш изобретателашен. Дукхьал дIабахача бить бетта пар производствана юкъе йоалаьй шера экономически эффект 361,3 эзар сом луш йола 243 рационализаторски предложении изобретении. Иштта балха юкъейоалаьй бокхха пайда бал къахьегамн кхерамзлен техникен лораяра тIаерзаьн организационно - технически мероприятеш.

Заводе бокхха терхам тIаухийт кадрай квалификаци лакхъяра. Бить бетта заводе планагIа 30 лаьрхIача 40 нерда болхло кийчваьа. 503 сего шоай квалификаци лакхьяьй. Заводе къахьегама хьалха латта методаш дIайоаржаяра ше школа чакхъяьккхай, цу школашка 43 саг Iомаваьа.

Уж школаш чакхъяхаро торо еннай къонача болхлой къахьегама овсарле 2 процент лакхъе, хьабеча балха дикал тоае, производствана 100 сом пайда бе.

Къахьегама овсарле лакхъяра керда торонаш лехарахи царех пайда ийбарахи завод «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене предприятешта юкъе дикагIа я аьнна белгалъяьнхай.

Завода 25 шу дизара сийна яьржача социалистически яхье цхьа сакха дукхаза а призовой моттигаш йоахаш хьайоагIа №№ 16, 17 — 18 йола цехаш, иштта яьхай №№ 12, 108—110, 32—111, товарно-бийдала цехаша а.

О. НИКОНОВА, СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода йоккхагIйола инженер.

Массане а терко е эза гIулакх

«Продукце дикал цалад-дан лаьхьар, — аьдаьд КПСС Программа тIа, — экономика дегIааларо дилла а дIадехаш дола хIама да». Продукце дикал лакхъярах дола дош хIанз эгара ак-туальнегIа йолча проблемаех цаI а хиина дIаэттад. Фуд продукце дикала хIана къаьстта терием тIабохийтаги хилара баьхьан?

Мехка халаьа боахам ший дегIаахара кердача этапе баьиаб. Иттлагlа пятилетка дикала пятилетка я.

Из да хIара предприяти ерригача коллектива болх мишта латт хьахьокхаш йола ше арахецача продукце ди-кал лакхъяра гIулакха йол-кхо еш хила еза ахилга.

ТIа-тIа дукхагIа хулаш латт хIанзарча хано дIадехарашка хьежжа йола дика продукци арахеца предприя-теш.

ХIанз массанена а ховш да, продукце дикала доал дара комплексни система (КСУКП) дикал лакхъяра болх планагIа вIаштIехьбак-кхара эгара толамагIа йола форма хилар.

Таханарча дийнахьа тайп-тайпарча доакъой воргI промышленни предприяти я вай республике болх беш КСУКП йолаш. Уж я Грозненски завод «Электроприбор», радиотехнически завод, НПО «Промавтоматика» опытни завод, ЧхьагIара-коньячни комбинат, «Эфа» яха специализированни конструкторски бюро, кхыяраш.

КСУКП юкъейоалаярах «Электроприбор» заводе дукхагIа хиннай арахеца ГЗК (паччахьалкхен дикала Знак) тIалатта продукци, ерригача товарий продукцешна юкъера цун удельни боарам 30,2 процентага кхаьчаб. Реклимаци лйта продукци яц. Дукха кIезигьеннай завода чура брак а. Шоаьтиьо берхIнегара кховаьтиьо шиннега кхо-чаш дукхагIа хиннаб ши-ший тамагIа а долаш болх бераш. ХIаьта дIачулушашехьа а складо дIаоцаш йолча продукце процент 94-негара 95-нега кхаьчай.

КСУКП юкъейоалаяр бахьан долаш НПО «Промавтоматика» опытни заводе Iалашдаьд продукце дикала хьоккамаш а ерригача предприяте болх а стабильни хулга. Товарий продукце берригача боарамера ГЗК тIалаттача продукце удельни боарам 38,4 процент ба, дикалга дилаьча шоллагIча категорех йолча продукце удельни боарам лоабеннаб.

ТIаккхийттаб шоаш тIахьокхам а ловттабеш болх беш бараш. Нагахьа санна система юкъейоалаллехьа уж 23 сиг хиннавале, из юкъейоалаьчул тIехьагIа из цифра 57-нега кхоачаш лакхъелар.

«Оргтехника» олача Грозненски производственни объединене «Эфа» яхача специализированни конструкторски бюро система юкъейоалаяро торо хилийтар разработкаш юкъейоалаяра эффективность лакхъе, дIачулушашехьа дIанйеча документаце процент 40-негара 60-нега кхоачае, документаци оттаяра ха 1,5-ана лохъяй.

Доаладаьча масалаша хьахьокхача тайпара, комплексни система торо хулийт предприяте керттера экономически декхар кхоачашде — продукце дикалк производства эффективности хаддийза лакхъе.

Укх шера ЦхьоалагIа май тIаккховчаш Нохч-ГIалгIайчен 27 промышленни предприяте, сий дола плакабарг тIа в уттаеш маркировани ел йола 137 изделе арахийцар. Церна юкъе я бахача наха эшача товарий 75 изделе, Ерригача арахецача продукцена юкъе ГЗК тIалаттар 36,4 процент я.

ТIеннха мишта латт ерригча республика хьалйоча КСУКП оттаярен юкъейоалаярен гIуланх?

Цу каттара доаца жоп долалургдац. Промышленноста тайп-тайпарча доакъошка шо-шоай IаьдалагIа къестаду из дош. Къестадийча бакъахьа долчча тайпаре къестадац уж дешаш цхьайолча кхочаш предприятешка, бакъахьарча оагIорахьа дика хувцамаш хинадале а. Хлебопродуктийи хьун боахамен управленей, Респотребсоюза предприятешка, металлически тара заводе, Наьсарерча трикотажни фабрике, Грозноерча кога гIирса фабрике, кхычахьа деррига а хила деззача тайпара дац цу дакъе.

Предприятешин гIулакх мишта латт хьежача гучадаьннача бесса, система мейчъярен юкъейоалаярен гIулакх эсала лелаш хилара керттера бахьан да, дукхача дакъе предприятей кулгалхошта шоашта система мелaки лоархIаме бокъоцца ца боваш хилар, цу балха кулгал шоаш ца дари из гIулакх моллагIча лохерча гIулакхаш тIарча наха дIатIадехкаш хилари. КСУКП Iомаяра декхар вIаштIехьдаккхац, продукце дикала доаладара специализировании подразделенеш хьаяц. ХIаьта из ца дича, практико хьахьокхача тайпара, система оттае я къаьстта юкъехьа а йиш яц.

Цхьайолча предприятешка, ма а ца оттаеш, оттаьй КСУКП-на эша ерригa документаци, хIаьта цу тIа сайца а сайцаб. Из шийса дац.

Продукце дикал лакхъяри из латта езза боарам тIа ловттаяран дахи органиизаш тоье еза технологии кхъхьегам вIаштIехьбоакхилтен, хIара предприятена чура продукце дикал лакхъяра, резервага туза а йоазаш юкъехкувIа еза. Из долаш дац, масала, «Терек» яхача Нохч-ГIалгIайчен ПМДО балхаца. Укхаза КСУКП йолаш я, хIаьта ГЗК тIалатташ йола изделеш арахецац.

Практико хьахьокх, шоай министерстваша цу гIулакха белгальбьча базови организацей онгIорахьара хаинахьа деш эшаш дола методически а организационни а гIо долча предприятешка КСУКП оттаяри юкъейоалаяри толамца а дика а чакхдоалаш хилар.

Вай республике «Чеченингушвино» объединени а юкъе йолаш йола массехк базови организаци я. Духхьал дIаала деза да, базови организаци ше хилар агIа бе безаш бола болх цо эсала бу аьнна. Цу хьакъехьа «Росглаввино» хоам баьб стандарташтен бустама техникаии йолча Госнадзора Нохч-ГIалгIайчен лабораторе.

Шу гаргга ха яьнкай «Росглаввино» 1978 шера 8 ноябрерча ший писмоца «Чеченингушвино» объединенена шийца чуйоагIача предприятешка продукце дикала доал дара комплексни системаш уттаярай юкъехкувларан йолча базови организаце функцеш дIатIаякхи. Хьена ча гучадаьннад, базови организаце функцеш кхоачашъе шийга хIанз а хьаьчадеш хIама ца хилар. Кхы а вогIа да укхаза из боккха паччахьалкхен лоархIам бола дош формально къоастаде гIерташ хилар.

Массехк дош ала деза координационно-бахIсой группай (КРГ) бахьах. Госстандарта а доакъой а хIанз болаш йолча методикагIа КРГ хьаю предприятешка продукце дикала доал дара система оттаеча а юкъейоалаеча а хаара лаьрхIе. Из я КСУКП оттаяра а юкъейоалаяра а дешшта предприятe ерригача подразделенешта методически кулгал деш йола подразделени.

Хьежача гучадаьннад, дукхагIа йолча предприятешка цу группай болх формально лелаш а плана юкъе ца хьош а хилар, КРГ уттадац система, керттера документаш: системана йоли техническии задани, предприяте керттерча стандарта проект, система балха проект ийтьиц, предприяте стандарташта экспертиза яц, мишта ахы дIахо а.

КРГ формально доаьча предприятешта юкъе я Грозера «Трансмаш» завод. Цига КРГ корте латт завода керттера инженер ноаькъост К. М. Шалмов 1978 шера цIаккха а гулъеннацц из системa оттаяра дешаш къовстадара. Цу предприяте бокъоца Iомайц система оттаярен юкъейоалаярен даькъера республика а даькъа хьалха латтача предприятей а опыт.

Дикала доаладара комплексни система элементех цаI я КСУКП Iомаяра техни-чески дешар вIаштIехьдаккхар. Геттара нийса хIама ду хаинакхьа из гIулакх деча предприятей кулгалхоша. Практико хьахьокх, цу деша боатIаш бола терием тIабохийтача моттигашка система оттаелга а методико дIадехарашка хьежжа дика лелаш хилар а. ХIаьта цу тайпара дешар вIаштIехьа ца даькхача система керттера документаш оттадара порядок йовзаш хилац, оттадаь документаш хила деззача бесса а хилац.

Ер да цу хьакъехьара масал. Аргунерча «Пищемаш» заводе системана йола технически задани оттаь хиннай. Из шоаш бакъахьа оттаьй аьнна а хеташ, базови организаце дIакхьийтай цар из хьажийта. Цига, мишта оттаьй хьежача, гучадьлар из нийса йоацилга, цудухьа заводе юхаяхьийтар. МалагIа дар бахьан? Из Госстандартен даькъен методико дIадехарашка хьежжа оттаь хиннайцар. Цу тайпара, шоаза юхадахьийтар из документ пищемашецашта юхаутгадара. КхоалагIа дахьийтача мара чакх а даланзар, чIоагI а дизар из.

Кхетадеш да, КСУКП хьаделехьара уж е нож документаш оттадар, система юкъейоалаль яьниилга доацилга. Де дезар да хIара предприяте арахецача продукце дикал тоаяра даькъера чура кхоачамаш хьагуча а доахаш дарех пайда эцар. Цхьана оттаде деза конструкторaша, технологаша, болхлоша социалистически декхараш, шоашца бувзабенарaша содружество а лелаеш.

И. МАНТАК,
стандарташтен бустама техникани йолча госнадзора Нохч - ГIалгIайчен лабораторе векхагIа вола инженер.

Шерагара шерага дукхагIа хул мехкдаьттахопа,-бурудеттараша шоай базови предприяти йолча Грозненски ремонтно-механически завода коллективагара дIадехараш. Цар хьашташ дизза кхоачашдара доккхий социалистически декхараш тIаийцад предприяте болхлоша пятилетна дьхлагIча шера. Уж дика кайоалаш кхоачашдара «ТIехьабусараш боацаш бе болх!» яхача ростовчаний инициативагIа шерра социалистически яхь йоаржаьй цар. Яхье бьаинараша дог гIоздоаха къахьегама толамаш доалаш чакхбаькхаб дIабаха биь бутт. Валовни продукци арахецара оачаьалкхен плана 107 процент кхоачашъаьй цар. ПлаиагIа лаьрхIачул совгIа арахийцай 149 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци. Продукци маьхала кехкара биъ бетта плана 101,7 процент кхоачаш а я, задане совгIа 35 эзар сома маьха товарни продукци маькала лаькхийй завода коллективо. Къахьегама оасаре лакхъяра план 105, 8 процент кхоачаш а еш, планал совгIа кийтьыча продукцех дукхагIъар цун чотах арахийца я.

Заводерча дукхача болхлоша тIагIерта кьовсам латтабу иттлагIча пятилетка задани В. И. Ленина аь 110 шу дузача денга кхоачашъяра. Цу яхье бьаина дукхабараш шоаш тIаийца декхараш дикка тIехкхоачаддеш ба. Царех ба фрезеровщик коммунистически кхъхьегама ударник Бронников Николай, сверловщикаш Барышев Хьусен, Кедин Александр, Юнусов Сайпа, токарь Бахриев Зелимхан, кхы дукхабараш. ХIара сменагIа нормаш 130—150 процент кхоачаш а еш, хIинналеха пятилетна хьалхарча диъ шера задани кхоачашъяьй цар. Цигъа дIаесча кха ца ераеш дIайохийт цар кийтью продукци.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) кийтьача оетхалта хьоиаш ба сверловщикаш Хь. Барышев, А. Кедин, С. Юнусов.

И. ПЛИЕВА сурт.

КЪАХЬЕГАРГА ХЬЕЖЖА ХУЛ СИЙ А

Модай Цlен дикагIа болча болхлоех лоархIаш ба коммунисташ Арсанукаева Фатимен Берсанова Зурах. Фатима смена начальник я, хIаьта Зура — мастер. БIаьха бац цу мехкараша хьабена къахьегама никъ, амма къахьегам безаргIа, шоашта тIадилла гIулакх дика кхоачашдеш хиларагIа, хоржа специальность эзаш хиларагIа сий ду цар коллективо, воарх1 шоай ханарча наха.

Арсанукаева Фатимас воарх1 шу хьалха Грознерча № 38 школа иттлагIа класс ше йисте ма яьккхинге а лаьрхIар хIамаш тегарий говзал караеца. Юкъера школа йистеяьккхача дIанйцар из № 16 йолча ателье ученицалла. Шийна тIа мел дилла гIулакх геттара рaьзa йолаш а дика а дора Фатимас. Из хIамах кхеташ а хьисап долаш а хилар массане а шийра, беттагара беттага дукхагIа говзаь эша, чоаннагIа йола хIамаш телар цунга тега. Говзал лакхлора, доаха толамаш дIадовзар. Кхо шу даьлча пхелагIа, эгтара лакхагIа йола мастера разряд елар йоIа. ТIехдика йистеяьхар цо закройщикий курсаш. Цхьабакъда, Фатима кхеташ яр квалификаци кхы а лакхъяра а знанеш алсамъяра а ший дIахо деша дезаш хилар. Школо еннача кийчено, байсана хаб а ца еш учебникаш тIа лтIаш Iомадаьраша йиш хилийтар Фатимай, Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета экономически факультете заочно деша яха экзаменаш дIалала. ХIанз из йиъхагIча курса студентка я. Атта дац болх беш ехьа деша, цхьабакъда, хьинаро, балхах бIу ца хьамаро дукхагIа де вIаштIехьдоалийта сaгa. Фатима ше каралаьца гIулакх чакхдоакхаш а Iайнна болх беш а я, цудухьа цун доалла хIамах ца а йоал. Из модай Цlен партбюро член, хьинаре коммунист, общественник а я. Из укхаза массанена а еза, сий ду.

Иштта юкъера школа йистеяьккхачул тIехьагIа дагадехар Берсанова Зурайна а портниха специальность Iомае. Дика тIайцар комсомолка модай ЦIагIа, юххьанца деиз ноакъостал дора Iомайла, портной балха кхайлеташ йовза, из еза а хьаштдолаш а бола йоакъостий бар гонахьа хинараш. Укхаза хох хадраш кхее, цхьабакъда, шердача сагах шийх тийша а дукха да. Зура малача наьха тIехкаьхьай дувзаду бержаьш тегаш я. Цун шин кулго хьа вел яь хIама тIехдика е дика лаьрхIа дIаьец массане а. Модай ЦIен администраци а заказчикаш а чIоагIа раьза ба цун балха. ЙиьагIа разряд йола мастер я из, задании 110—120 процент кхоачашъю. Производственни болх дикa бь ца Iеш общественни балха юкъе а хьшаре дакъа лоац Берсановас. Из хержай модай ЦIен комсомольски организаце секретара заместителалла. Дукха хан йоацаш йоккха событи хиннай Зурай вахаре: Советски Союза Коммунистически парте членалла дIаийцай из. Шеко яц цу йоIо шийх беннача тешам боаберг ца хилараx.

Хь. ДАДАЕВ.

Магадански торгови порт. Укхаза кхоач гIишлошъечен предприятештен эша дукхха тайп-тайпара мовхьаш. Портe хьаьхьай кIоарга хий дола причалаш, доккхий мовхьаш тIадола кемаш цига хьа тIа ухаргдолаш, болх бе йолалийтай ниэ бола контейнерни комплекс, мовхьаш цIьалха дахаро ерригача халача операцешта механизаци яьй.

Массала хьинаре къахьегаш ба порта доннраш. Социалистически яхье хьалха латт Ленинец Къахьегама Цlеча Байракхен орденаш, Къахьегама Сийлен III степена орден лелаю А. С. Амвросимов керте вола бригада.

СУРТА ТIА: Магадански порте.

Ю. ИЛЬКНИО сурт.

ТАСС фотохроника.

Интернациональни доттагIал чIоагIдеш

ВОШАЛИ ПАТРИОТИЗМИ ЙОЛАШ КХЕБЕ КАГИРХОЙ

Советски наьха, кхуиш йоагIача тIехьен боккха кхетам бола оамалаши гIулакхаши хьахалийтара тIадерейдена да деррига вай валар, коммунистически общество хьалъяра ерригa практика. Цхьабакъда, коммунистически оамалий нормаш хьахилар, хIара къоначa сагга эшаш йола праваш уж хилар вIаштIехьдоаккхилга цакадраш а уйла тIаккхийта а беш болча комплексни идеологически балхаца мара хьахургдолаш хIама дац.

Производствени общественно - политически вахаре дикагIа дакъа лоацаргдолаш кагирхой коммунистически кхетамца хьалкхебара лоархIамечарех цаI да царна интернациональни патриотически кхетам балар. Цудухьа, «Идеологически, политико-кхетама балха толамех тIа-тIа дукхагIа тийша да моих экономически, социально - политически а культурни дегIабар, дегIаенача социализма торонех бааза пайда эцар. Советски Союза ленински арахьарча политика ница дIабахьар, цун дунен халкъашта юкъера помцеш чIоагIъяр» яьна белгалдаьккхад укх май бетта «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах КПСС Централь Комитето тIаийцача сопам тIа.

Республикерча кагирхошта интернациональни, патриотически кхетам балара болх ерригача идейно-политически балха формаех пайда эцаш а атеистически балхаца ийтха бувзам болаш а лелабу ВЛКСМ областной комитето.

«Эффективностех дикален пятилетнана — къонабарий энтузиазми кхоллами» яхача патриотически пламе дакъа лоацаш ба республикера 130 эзар совгIа мехкарийн кагий нахи. Дег тIара доккхал а деш цIераш йоах оаха къоналаа хьалхалаттарий — ВЛКСМ XVIII съезда делегатий: Л. Закриевий — Шелковски районерча доярка, В. Шиндарева — «Красный молот» завода токара, М. Дзармотова — Назрановски районерча ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода слесара, дукхача кхыбарий.

Кагирхошта интернациональни кхетам балара боккхача лоархIаме я вай республика районашкарчен городашкарчен, иштта вошал долча республикашкарча комсомольски организацей кагирхоша вIаши лелаю социалистически яхьаш. Боккъонца дола вошал хьахокхаш я город Грознерча, Къилбаседа ХIирийчен город Орджоникидзерча, Чонай-Юртовски районерча, Дагестански АССР Хасав-Юртовски районерча, Ведана районерча, Дагестански АССР Ботлихски районерча комсомольски организацешта юкъера яхьаш.

ВIаши доттагIлен гIулакхаш леладу академика Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта институте, Дагестански паччахьалкхен университета, Грознерча «Красный молот» завода, город Махачкалерча Гаджиева цIерагIча завода комсомольски организацеша. Пайдане гIулакх а хиина дIаэттад Къилбаседа-ХIирий, Дагестана, Черсий-Балкхарой, Нохч-ГIалгIай автономни республикай боахамашкара гIулакхаш дувцара вIашагIтеха кагирхой газетий номераш арахецилга.

ВЛКСМ ЦК тIаьхехамагIа духхьал 1978 шера БАМ, Усть-Илимски хьунпромышленни комплекс, КамаЗ, Киембаевски азбестови комбинат, кхыраш санна йолча Ерригсоюзни ударни комсомольски гIишлошка комсомола обкома путевкагIа болх бе вахав республикера 2229 саг. Боккъонца йола къахьегам тIабахьа нахьъаш ца хилар, кхыдараш.

ХIанз республикерча интернациональни, кагирхой тIаьхьихара эцар ду. Карельски АССР, Удмуртски АССР, вай республика гIишлоша болх баь йола студентий гIишлошъяра отрядаш.

ХIара шера Ачхой - Мартановски районе ух вай мехка дукхача городашкара гIишлошъяра отрядаш. Царца цхьана вIашагIа а беттaлуш доттагIаен фестивалаш йора комсомола районни комитето. Укхаза Къилбаседа Кавказа областашка республикашка бахача наьха обычеш, культура, Iилманен техникаиен нарагIдаьннараш довза вIаштIехьдоалар кагирхой.

Халкъашта юкъера безами доттагIалли, интернационализма принципаш езаргйолаш кагирхой хьалкхебара боккхача лоархIаме я интернациональни доттагIала клубаш. Уж вай республике 364 я. Цар балха юкъе дакъа лоацаш я 5000 гаргга саг. Дика болх беш я. Малгобекски районерча №№ 1, 3, 13, 20 йолча юкъерча школашкара, Наурски районерча Ищерски станицерча юкъерча школера, Назрановски районерча ГI. Ахриева цIерагIча заводера, Грозненски кооперативни техникумера, Гудермесски педагогически училищера интернациональни доттагIлен клубаш.

Кубе хинача кагирхойи студентийн дерригача дунен XI фестивалага кийчлуш къаьстта дегIабера интернациональни кхетам балара болх. Цу фестивала хетадаь 25 июне хиннача Ерригсоюзни комсомольско - кагирхой субботнике дакъа лоацаш хилар вай республикера 131 эзар совгIа бола мехкарийн кагий нахи.

1972 шера денз Венгерски Халкъа Республика комсомола Комаромски обкомаца вIаши гIулакхаш леладеш я ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обком. Цу дохаргдоацача доттагIала тешал деш я Советски Союзен Венгрен шерраш дIа-хьа ухаш пионерски, комсомольски, профсоюзни делегацеш. ВЛКСМ юбилей хулача денношка тIаийцар Нохч - ГIалгIайчени Комаромски областен кагирхоштa юкъе йовкъостала гIулакхаш леладергдола керда договор.

ВЛКСМ 60 шу дизара цIей деждеш вай республике хилар вошал тоссаденнача облaстера кагирхой группа. Кагирхой политически кхотабаре, царна вIаши болхама, социально - культурни опыт йовзаре, уж пролетарски интернационализма кхетам болаш хьалкхебара доккха новкъостал ду цу гIулакхаша.

Республика комсомольски организацей берригa идеологически болх чIоагIа тоабир Ленински комсомола 60 шу дизар деждар, СССР керда Конституци тIаэцар санна долча лоархIамеча гIулакхаша. Кагирхой интернациональни кхетам лакхбара мах бьь вargвоаш да Л. И. Брежнева «Зlамига латта», «Юхадийдалар», «Целина» яха книжкаш.

Интернациональни кхетам балара боккха лоархIам болаш я дунен халкъашта юкъера кагирхой лагераш, мехкашка дIа-юха ахар, кхыдараш. 1978 шера «Спутника» путевкагIа доазол дехьа салоIаш хиннаи 496 саг: студенташ, хьехархой, къона болхлой, колхозхой.

Вай республикерча кагирхошца беча интернациональни кхетама балха юкъе доккха дакъа лоац лекционни пропагандо. ВЛКСМ обкома лектораша, пропагандисташа цхьан шера йийшай 4659 лекции доклади духхьал халкъашта юкъерча доттагIалах, ленински къамий политиках лаьца.

М. АРСЕМИКОВ,
ВЛКСМ Нохч - ГIалгIай обкома пропагандан агитацен отдела заведующи.

ЛОАМ ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕЛГА—ПАЙДАНЕ ГIУЛАКХ

Республика лоаман зоне долаш да хьайбаш леладар интенсивно дегIадоаладара эша Iалашяте дика хьалаш. ХIаьта пайда мишта эц царех? Вайна новкъадале а, тахьмара ди хьатIенкаччалца йолча хана геттара во эц.

Лоаман зонерча боахамашка деррига хьайбаш хоза дебац. 21 боахаме укх шера 1 январе хиина хьайбаш ераш да: доахан — 21,5 эзар корта, жан гаьзарийн — 11,4 эзар, говраш — 700 гаргга. Цу цифраша хьахьокх республика лоаман зонерча боахамаша тIеххьарча 10—15 шера хьайбаш леладар дегIадоаладара дакъе хоалуш дола толамаш даькха ца хилар. Нагахьа санна цу юкъа цар доахкиня 4—5 эзар корта тIаккхийтта бале, тIеридаьнна жан гаьзарийн бIаьшин эзараши хиина Iац, кIезигьеннай говраш а. Иштта, духхьал цхьан Ведана районна боахамашка 1963-1964 шерашка а дар 12 эзар совгIа жан гаьзарийн, хIаьта, укх шера 1-ча январага цигара деррига жан гаьзарийн 7102 мара дацар. Хаттар отт, тIа хIана кхетац уж, деба хIана дебац?

Цу тайпара да жа леладера даькъе Советски района боахамашка отта хьал а. Уж деррига хьайбаш продуктивность лоха йолаш да. Уж дебадара даькъера задапеш шерагара шерага кхоачашъяц. Цун бахьан да цхьацадолча боахамий кулгалхошен керттерчи специалисташен хьайбаш леладара гIулакхаш тесса дитари из бехктоккхаме ца хетари.

ХIаранена ховш да тешаме доакъара бала ца хилчен дийнать фун ядро хьа ца йилчен продуктивни доахан чIоагIа дебадара проблема къоастае йиш йоацилга.

Лоаман зоне бакъахьолга диллача доахана дикка дакъа шортта маьха деза доаца доакъар долча альпийски даьгIенашка леладе торо я. Де дезар да хьайбаш леладера эша гIишлош укхаза хьалъяр, доакъара культураш дIаера лаьтташ ахар. Вайне новкъа дале а, боахамаш из де ка йоалаш дац, хIанз а тIехьа йол лоам кийт а еш дукхача бетташка шерчацеш тракторацен хьайбаша Iа доакхача IотIаувз из аттагIа а хеташ. Лоамаш даьгIенех пайда ийбе беза аьхки меттел бIарччача шера а. Цу гIулакхa уж хаддаьза тоье еза, 1978 шера 28 мая тIаийцача КПСС обкома бюрон НГIАССР Министрий Советен сопамо дIадеххача тайпара.

Лоаман районий кхоачамех кхетамца пайда ийбара хьа къехьара масалаш кIезига дац вайцига. Хьэздаргва вай Ведана районерча Орджоникидзе цIерагIча поххозера республика заслуженни зоотехник Агамирзаев Муса. Из цу колхозе болх бе волавеннача 1962 шера боахаме хиннача доахана биъ бIаь кертах цхьа бежан дацар цIенача фух лархIа йиш йолаш, деррига хьайбаш продуктивность лоха йолаш дар. ХIанз колхоза 1400 бежан да, царех 90—97 процент цIенача швидски доахан тайпах да. Швецки доахана фух йола сиргIаш республика дукхача боахамашка. Йоанарах 53 эзар сом гарга доход кхачай боахамга тIеххьарча шиъ-кхаь шера. Из дика хьо кхам ба.

Дийдалийта йиш яц доахана породин состав алсамъяккхара искусственни осеменеш боккха лоархIам болаш хилар. Вайцига Iула воспроизводства яра керттера метод иа я. Лоаман зонерча колхозашкен совхозашкен хоадам боллаш дола толамаш даьхад цу даькъе, амма из метод хIанз а дерригача боахамашка юкъе йоалаль яц. Цо гарггача хана хьайбай продуктивность дикка лакхъе а доахана фун состав тое а йиш хулийтаргйоллашехьа я.

Ховш да, племенной болх тесса лелабар кагий доахан уахацIена а долаш хьалкхедара чIоагIа Iаткъаш хилар. Лоаман зонерча дукхагIа долча боахамашка шер-шера бIаь Iатта лаьрхIача хила дезарел 30—45 Iаса кIезигIа хул. хIана аьлча, изза процент доахан Iаьхара дус.

Племенной болх кампани яц. Цо дIадех ше доалам боллаш йолча системагIа, йIаьхача хана, дукха а къахьегам дIабохийташ чакхбахар. Хьайбеш цIенача сийрдача помещенешка лоаттаде деза, вентиляци, изоляцеш, Iаьсий ду отделенеш хила еза.

Доакъара база ца йий хьайбаш леладара ларлий дерд. Са безам ба цунца дувзадезна дарегIча доакъарах, вешта аьлча, лоаман даьгIенех дувца.

Вай республика лоаман даьгIенаш 158 эзар гектар совгIа я. ХIаьта иззалча доакъаро торо хулийт ахкан замалаьха цига мукъа дIа а хийца 85—100 эзар доахани 120—135 эзар жан доакхде.

ХIаьта мишта пайда эц царех вай хьайбаш леладераша? Из вайна новкъа дале а, геттара во эц. Иштта, дукхача шерашка республика лакхача лоамашкарча даьнаш тIа дIалаьхка доажадеш дола деррига доахан 45 эзар бежани 15—20 эзар жан мара дац. ХIанз укх сахьате цу лаьттaша вайна лур вай чуяхьача хьайбай продукцех 30—35 процент мара яц. чуи йиш яр шоза дукхагIа я.

Республика дукхача хьалха латтача боахамашка кхы душ фуъ а боацаш дIалаьхка доажадеча доахана юкъера лаьрхIача дийнахьен буса тIаккета доаол 670 — 840 граммагa кхоач, тIаккхетача цхьан центнерага додар 20—25 сом а долаш. Сунженски районерча ЦIеча Эскара цIерагIча колхозо хIара шера лоам дажа дохийт 800 —900 къопа бежан, хIаьта дийнахьен буси царна тIаккета дулх 750—850 грамм хул, тIаккхетача центнерга дIадодар 15—17 сом а долаш. Цу районерча «Победа» колхозо шер-шера 650—700 къона бежан леладу лоаман даьгIенашка, хIаьта царех хIарaнена дийнахьен буси тIаккета доазол 620—900 грамм хул, тIаккхетача дулха центнерага дIадодар 18—19 сом а долаш.

Урус-Мартана районерча «Горец» яхача совхозо леладу лоаман даьгIенашца (Пешкой-Лоам олача моттиге) хIара шера 780 къона бежан, хIаьта хIара керта дийнахьен буси тIаккета доазол 650—700 грамм хул, долчоа тIаккхетача дулха центнерага дIадодар 19—21 сом а долаш. Цу боараме да тIадетталу дозал цу районерча «Гехинский» совхозен Новай-Юрта районерча А. Шерипова цIерагIча колхозен.

Цхьабакъда, республика деррига боахамашка эцац лоаман даьгIенех иштта кхетамца пайда. Дукхача боахамашка тIадетталу дозол геттара кIезига да.

МалагIа да цхьатаррарча климатически хьалашкарча хьайбаш леладерий доахаина тIадетталу дулх а цун центнерга дIадодар а цхьатарра ца хилара бахьан?

Жоп дала хала дац: бахьан да цу боахамашка лоаман даьгIенех боагIача бесса пайда эцара гIуланха бокъонца терием тIабохийташ ца хилар. Цунка тешал деш дола хIамаш да лоаман даьгIеней дукха участкаш хица Iалашъяь ца хилар. тIадолхаш наькъаш ца хилар. Цхьа хIама ийкхача эшаргйола страхови запасаш ца хилар. Йоачаш хилча доахан кIал лахка кхоалле а царна гIулакх деча наха эша культурно-бытови хьалаш а ца хилар. Доакъара угодьех цхьаккха а система а йоацаш пайда ийбар, кхоза тоадаь доахан лоаман даьгIенашка хьал кхувла наькъаш ца хилар, кхыдараш.

ХIанз республика хьайбаш леладераш кийчлуш ба доахан лоаман даьгIенашка хьалдига, хIаьта цхьадолча боахамий дараш хьал ара а даьнад. Из гIулакх толамца чакхдаккхарах тийша да хьайбай продукци яхара а уж паччахьалкхенга йоккара а даькъера декхараш кхоачашдар. Цудухьа чIоагIа лоархIаме да доахан лоам хьалдугилга ханнахьа а нийса а вIаштIехьдаккхар, лоам цига хьалдугача доахина а царга хьожаш хургболча фермий къахьегамхошта а эша хьалаш Iалашдар, цу наькъаца альпийски даьгIений хIара участках хьалкъалца пайда эцилга вIаштIехьа а доакхаш. Из я 1979 шера фермий къахьегамхоша тIаийца декхараш кхоачашдергхилара йолаIгаранти.

В. ДИКАЕВ,
НГIНИВС воккхагIа вола Iилман болхло.

В. БОГАТЫРЕВ,
НГIАССР юртбоахама министерства керттера инженер, землеустроитель.

28 май—пограничника Ди

Ваьшара фуражкаш тІатоха мах... Социалистически Даьхен доазонаш лорадеча чІоагІал, къонахчал, майрал гойтарах деррнгеча советски халкъа цоьшт безамбайттаб цар.

СУРТА ТІА: ЦІеча-Байракха Среднеазиатски погранични округ. ТІемен политически кийчон отличник Анфимов Вячеслав. Цунна еннай «За отличие в охране государственной границы СССР» яха медаль.

П. ЖИГАНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ЦІеча Байракха Захавказски погранични округ. Укхаза болаш бац контрольни погранични оаса. ВІаргаеш доаца, бакъда, карта тІа бІоладаь дола СССР Пачхьалкхен доазув форда тІа гІолла доал. Мух хьекхача хане а, дарз хьийцача хана а, лай а аьхкий а — хаоттам моллагІча тайпара бале а, деки-буси моллагІча хана дале а на атта доаца патрульни ха деш ненах лаь. Доазув лорадар — цар экипажий ... Мукъа ха теттара кІезига йолаш ба форда тІара пограничникаш. Походашка хІанзарча тІема хьалашта ма-могга гарта эд долча хьала техникен лични состави тІема мишта кийча я хьажаш пограничник говал эргайонахаш товеш ба уж.

СУРТА ТІА: вахте латт капитан-лейтенант Сафронов Александр.

О. ЛИТВИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

№ 10 йола «Агитатора блокнот»

Кепатеха араьннай КПСС Нохч - ГІалгІай обкома пропагандан агитацен отдела «Агитатора блокнота» итталгІа номер. «ЛоархІаме датеш» яхача рубрикина кІал кепатехай «Экономика керттера дакъа» аьнна химикий денна хетаь КПСС обкома мехкдаьттан химически промышленноста отдела заведующе заместителa Р. Таштамирова язъяь статья.

КхоалагІча юне вай мехка деадергда мелиораци. Цу дена хетаь я «Гектар кармаьрша хилийтара» аьнна йола республике мелиорацен хин боахамен министра М. Ш. Вамаштиреева статья.

«Пятилетка заданеш — В. И. Ленина эаь 110 шу дизара денга» яхача рубрикина кІал я «Къахьегама болам болабаьраш болча» яха корреспонденци. Иштта журнала оагІош тІа кепатеха араьннай «Наьха йоахо еш» Грозненски ацетонови завода партийни организаце секретара А. Андреева язъяь статья.

Партийни архива документех идеологически балха тІа пайда эцара хетаь я «Адамий дегашка латтаргда» аьнна Т. Плешановас язъяь материал. Иштта кепатехай Нохч - ГІалгІай АССР машар лорабара комитета бехктоххамеча секретаре В. Симаронна «Машар лорабар — массане гІулакх» аьнна язъяь статья.

КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенеш кхоачашъеш

ШЕРА ШИ ХЬУВКЪАМ КХЕБАРА

Лаьттанцарен хьайбанерен йоала продукташ дукхагІа яхара мерттера ниь — юрта боахама деррнгача доакъошта леррагІен масce озгІоракъарен интенсификаци яр, оахача а хьича а юртбоахама лаьттай хІара гектарах пайда дукагІа эцар.

Нохч-ГІалгІай АССР-е лаьттаех интенсивно пайда эцара лоархІаме нхоачам ба цхьа дІайийна хІамаш чуйца йоаллашехьа а ихы тайпараш цига дІаер, хІана аьлча, цар йиш хулийт шера цхьан хьай тІа ши а кхыметтел кхоъ а хьувкъам кхебе. Шортта йоахал, вай дехка лаьтташ, хІара шере дукхагІа тІалоеттаеш минеральни удобренеш хиларо тІагІорттадаь дІадех дукхача лаьтташка шера ши хьувкъам кхебелга.

ГІор еша йоаца юъ, ненита аьлча, бІаьсти юхе йиса пелаа дІаяьлча дена гураьхьа эттара хьалхара шалал хьатІаоттаца йола ха республикерча шаьрача лаьтташка юкъера лаьрхІача 180—200 денга кхоачаш я. Юкъ-юкъе ювча культураша дегІ даьхаха гураьхьа нолбрь юкъебахача чакхйоал. хІаьта бІаьстан юхье март боеш йолалу. Цхьабакъда, Нохч-ГІалгІайче кхееча цхьаннп а культуро дегІаа йиш йолча ерригача хаьах пайда эцац дІаккха а. Ахна юкъеденнучул тІехьагІа дукха аІоахал дІайохийт пайда ца эцаш, эсьа.

Хьалха латтача боахаманн дуккха шераш хьалхегІа деиз, климатически хьалех пайда а эцаш, шера шишша хьувкъам кхебу. Шере шоллагІа ялаташ дІадуаш дола лаьтташ шерра-шере дукхагІа хул вай республике. 1960 шера 19 эзар гектара тІа шера шишша хьувкъам кхебир колхозашен совхозашен, хІаьта укх тІеххьарча шерашка шишша хьувкъам кхебу 50—55 эзар гектара тІа. ШоллагІа хьувкъам кхебарах шера юкъера лаьрхІача доакхха доакъар 40 эзар тонн доакъара единица хул.

Нохч-ГІалгІай Пачхьалкхен опытни станце производственни хьалашка гІад а тІехьа хьоихаш хІара гектара тІара 320—460 центнер хьажкІаш йоах. Ма дарра аьлча, хиба тІа ялатийна лаьрхІа дІаюоча хьажкІий хьувкъам доанъарийна лаьрхІа дІаюараша хучул дукха эргаш бац. На боле ялаташ чу ма кІоцниге а дІайийнача хьажкІий хІара гектара тІара 220—270 центнер йоаних укхаза. Доакъара культурай кхо хьувкъам кхебеча хана хІара гектара тІара 16900 доакъара единица яьккхай станце. Хьалхара хьувкъам чуэцаш моашача кІии 166 центнер яьккхай, шоллагІа хьувкъам чуэцаш — фийг бузача кхачача хьажкІий гІад а тІехьа 467 центнер, кхоалагІа хьувкъам чуэцаш горохи нени віашагІа а эбаь дІабийначара 106 центнер.

Грозненски опытно-мелиоративни станце кхо хьувкъам кхебеш хІара гектара тІара 14400 доакъара единица яьккхай. ХьалхагІа бузи гураьхьа ялатийна лаьрхІа мукх дІабийкабар укхаза. ХІара гектара тІара 31 центнер цІена мукх баьлар, шоллагІа моша гІад а тІехьа хьекхаца хьажкІий 330 центнер яьлар, кхоалагІа хьокхача віашагІе эаь дІайийна хиннача горохен нені 255 центнер. Юртбоахаме культураш дІаюелга бе-беча биологически хьелашка нийса цхьана тардеш хилча, бІарччча шера хІамаш дІа а юаш пайда эцаш леладе йиш я оаха лаьтташ.

Цу масалаша хьахьокх, лаьттанцара йоала продукташ, къаьстта а доакъараш, оахача лаьттаех интенсивнегІа пайда эцара чотах алсамдахара доккхий кхоачамаш хилар. ШоалагІа а кхоалагІа а хІамаш дІаеро йиш хулийт хьайбай боахама доакъарий база, доакъара культураш дІаюм лаьтташ моаш долчул сов ца а доалийташ, дикка чІоагІъе.

Укх тІеххьарча шерашка дукхача боахамаша шоалагІа дІадерца тІа-гІа дукхагІа доах доакъараш, хІаьта мукъа даьнна лаьтташ ялаташ кхедара дІакъоастаду.

ШоалагІа культураш дІаюалга шерра юкъенкул Сумжевски районэ колхозашка. ШоллагІа хьувкъам кхебара цар хІара шера дІадув 7 эзар гектар гаргга лаьтта, цу тайпара керттерча хьувкъаман соннагІа 12—13 эзар тоннага кхоачеш доакъара единицаш а йоахаш. Из хул нийчдеча деррнгача доакъаний кхоалагІа дакъа масеад. Цу района «Путь к коммунизму» яхача колхозе шоалагІен кхоалагІен дІаюача хІамаша хІара шера 1500—1600 гектар е деррнгача оахача лаьттах 23 процент дІалоац. Доакъарийна лаьрхІа гураьхьа дІадийна промежуточни ялаташ чуйнчул тІехьагІа ялатийна е силоса лаьрхІа дІаюв водкосни хьажкІаш, хІаьта на бола ялаташ чуйца даьнначул тІехьагІа мошача доакъарийна лаьрхІе ножниной хьажкІаш дІаюв. Доакъарийна лаьрхІа дІайийнача хьажкІий, бузаш латтам фийг а болаш, йолча силосни масса 200—250 центнер йоахх боахамо, на бола ялаташ чуйцачул тІехьагІа дІайийнарий — моша гІад а тІехьа 150—200 центнер. Цу колхозе на бола ялаташ чуйцачул тІехьагІа иштта дІаюв дика кхаьчаьча генарий 13 центнер эуш йола гидуарган, гречиха, баьцадаараш, ховртолаш.

Укх тІеххьарча шерашка колхозо шоалагІа хоартолам дІаюви 100 соигІа гектар я. Хьалхара хьувкъам чуэцаш 180—200 центнер йоаних укхаза, шоалагІа дІайийнача-ра кхы тІа а дикача коартолий 120 центнер йоаних. Шакхе а хьувкъам віашка текача 300—320 центнер хул.

Сумженски района XX партсъезда цІерагІча колхозо шера ши хьувкъам кхебу 1200 — 1300 гектара тІа, хІаьта из оахача лаьттах 20 процент хул. Цу боахаме силоса лаьрхІа дІаюш йола ерригаш а хІана яц аьнна йола хьажкІаш шера шоалашоа юв, хІаьта бІаьстан юкъе дІахараш ялатийна лаьрхІе юв.

Шоазза-шоазза дІадуэш дукха доакъар доаних «Назрановский» совхозе. Цу боахаме пожнивной подкосни хьажкІаш 500 гартарча гектара тІа дІаюв.

Укх шере шоллагІа хьувкъам кхебара къаьстта уйла тІаихийта еза. ДогІаш ца делхари бІаьста гайна ялари ІаткъаргІа юртбоахама культурай хьувкъама. Пхьадола боахамаш хилача хьа тІа эттад доахан доакъараша ІалашдаргІа. Цудухьа на бола ялаташ чуйна а даьнна, мошача доакъарийна лаьрхІа культураш дІайийна хиннача деррнгача лаьтташка подкосни хьажкІаш дІаера шоай низ кхоачар де деза кулгалхошел специалистшен. Назрановски, Малгобекски, Сумженски районашка йоаккхий торонаш я пожнивной культураш дІаера чотах доакъараш Іоадара. Ялатийна лаьрхІа дІайийна хиина культураш чуйна даьннача лаьтташка ицы ха ца йоаеш пожнивной культураш дІаеза.

Гураьхьа дийна ялаташ чуйца даьннача 6000 гектар долча хташка шоалагІа хІамаш дІае лаьрхІад сумженцаша. Къаьстта уйла тІайохийт генараш дукхагІа кхедара. 500 совгІча гектара тІа дІаде лаьрхІад уж на бола ялаташ чуйца ма даьлинге а. Доакъара культурех дІаюареьараш керттерча даьхе горохах эбаь нени хьажкІаш я.

Шера ши хьувкъам кхебара удобренеш дукхагІа ега езарген. Цудухьа района колхозаша хьалхара хьувкъам чу а нйца мукъадаьннача лаьтташка хІамаш а деиз удобренеш тесс, цул тІехьагІа шоалагІа юв культураш дІаюв. «Путь к коммунизму» яхача колхозе хІеяне а 100 совгІча гектара тІа дІайийнай подкосни хьажкІаш.

Назрановски районе ши хьувкъам кхебе лаьрхІад 1200 гектара тІа. Цу районе шоалагІа дІаюш хила дика хьувкъам лу мошача доакъарийна лаьрхІа дІайийнача хьажкІаш віашагІа е ебаь дІабийнача мино-горохон.

Цунца цхьана белгалдаьха доагІа, ахкая тІеххьарча ах даьхах доакъара культураш кхера хІиэ а беррнгача боахамаша пайда ца эцаш хилар. Ил прогрессивни метод хІана а шерра юкъехьоц Малгобекски районна совхозаша. Наьсарен района «Октябрь 40 шу» яхача совхозе, яхьча боахамаш.

ШоалагІа дІаюача хІамашта, къаьстта а пожнивнойчарна, лаьтта лелаяера культура лакха хила еза. Агротехника бонъонаш кхоачашъелга цара дукхагІа ва. Шера моссаа кхебеш бола хьувкъам лакха хургбац, нагахьа сана ерригача юртбоахама процессий уйла ял дика віаштІехьъиккха технологи ца хуле. Тохам бакара лоархІаме хьал — юртбоахама культураш цаІан чуэцаш вожаш дІаюшш деш дола деррига балхаш сихен шоай ханнахьан чакхдатар. Кхашкара хІамаш чуна е дІае гоаяро, хинчаьа хий ца дилларо с удобренеш ца товсаро шоллагІа культураш дІаера мел хьайга еъа а царех хьахургдар а гектара доадъ ца Іеш, тІехьагІа дІаюеш йолча культурай хьувкъама Іоткъам бе а тарлу.

Нохч-ГІалгІай юртбоахама опытни станцена гучадаьнначох, кІал дІайийна хиина культураш чуйнцача хьалхарча дийнахьа дІа а йийна чуйнцача мошача хьажкІий тІара гектара тІара 287 центнер яьнай гІад а тІехьа, 8-ча дийнахьа дІайийнарий — 236, 16-ча дийнахьа дІайийнарий — 215 центнер. Цулухьа лоархІаме да шоллагІа хьувкъама дІакъоастадергдола лаьтташ белгалдар а цу лоархІамеча мероприятела масса ситІораьхьара хийцо яр а.

Вай республике шерра дІаларьа да віаши дика тарлуш йола хьалхагІен шоллагІен дІаюача культурай керттера ши тайпа: I — мошача доакъарийна лаьрхІа віашагІьадаь гураьхьа дІадуэш дола бобово-злаковни ялаташи (промежуточни дІадуэр) цу тІа подкосни культурен (керттера дІаюэв); 2 — ялатийна лаьрхІа гураьхьа буэ мукх, гураьхьа дуэ кІа лоацача хана дегІ дайтаргдолаш бІаьстан ицье дІаюв культураша (керттерча даьхе дІаюэр) цу тІа пожнивной культура я.

Цхьан лаьттара шера кхо хьувкъам кхебе йиш я. керттерча даьхе, доакъара культурай. Цу хана хьахарна еза шера керттерча йийтача хамах меттел, шийлача ханах а пайда эцалургболаш йола культураш. Хьалхарча хьувкъама дІазе деза гураьхьа дуэ ялаташ е Іа доаихаш йола культураш, шоллагІчоа — йоахал лоараш, кхоалагІчоа — шелал лоараш. Хьалхарча культурана лаьрхІа дІазе рапс, гураьхьа дуэ рожь, мукх, кІв, Іа доаха культураш, горохи нени, хІаьта иштта уж віашагІа яьраш. ШоллагІа хьувкъам кхебара дикагІа йола культура я пІена тьажкІаш е сойца віашагІа эаь. КхоалагІча культурена лаьрхІа віеюв нена эаь горох, е генараша эаь горох. Цу культураша лов 5—7 градусага кхачча ца йола шелал.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо тІа къаьстта уйла тІайохийт производства эффективность лакхъяра, юрта боахамера доккхий кхоачамаш оарцагІдахара.

А. СЛЮСАРЕВ,
Нохч-ГІалгІай Пачхьалкхен юртбоахама опытни станце директор, юртбоахама Іилмай кандидат.

Доазол лехьара

27 мае — Советски Союза Афганистанца юкъе дипломатически гІулакхаш чІоагІдоина 60 шу дуъ.

Афганистана болхлой кадраш кийчъя кузница хинна дІаэттай 15 шу хьалха Советски Союзо ловкъостал а деш хьалъаь Кабульски домостроительни комбинат. ХІанз укхаза болх беш цхьа эзари ах эзари болхло, техник, инженер ва. ДукхагІболча лоарцІамегІа болча специалисташа профессиональни хьешар дайнад СССР-е, хІаьта советски инженераша цхьана хІанз болх беш а ва.

Комбинат хьалъяьча хана диказ Кабуле хьалдаьд нах чуІе цІенош, тикаш, торгови центраш, школаш, технически училищаш, берий бешанаш яслеши. Столица къахьбаседельарча оагІорахьара хьалъяьй шерра проспектаи улицаши йолаш йола керда микрорайон.

СУРТА ТІА: домостроительни комбината кийчача конструкцех хьалъаь стойица керда микрорайон.

В. СОБОЛЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

СОЦИАЛИЗМА МЕХКАШКА

СССР-ЮГОСЛАВИ: ЙОХАРГЙОАЦА ДОТТАГІАЛА ЛАРД

ТІемо мерцача Белград гІолла чанкхьаьнача цу советски бІухочун цІи ца йоазаш йисай. Амма Белградерча адамей пенаш тІа ю дита дешаш: «Хьежая, минаш яц. Н», города диццеман.

БІухочо цу хана баь кинь хІанз, дукха хІана ца минаш тІеаь пхийтта шу даьначул тІехьагІа а ходуш бе, цо дайъ дукха йоазош хинс дІадоадьдале а. Из оахав тІом дІабаьнначул тІехьагІа дукхаза віашгІара яь гостиница «Славия» урагІа кхийтача майда тІа гІолла. ТІаккха тІехьагІа гІораьхьача советски полководца маршала Толбухина цІи еннача улицагІа вахав. Цигара — короля Александра улица тІа — хІанз Революцие бульвар оалача улица тІа ваьнна. Святой Марка собора гаьна йоацаче моттиге къаьстта дукха къахьега дийзад цун. Къаьнача чубаьха нах дІа а баха лаьттача эдаие чу, ах йоха а яь лаьттача автобусни станце помещене чу дукха йоккхий низ бола минаш ехка хинай фашисташа. Царна хийттад цу моттиге Іоьвал ахьаш йола снарядаш цхьане а лохарг а яц. хІаьта нах юха цІабийрзача, минаша шоай гІулакх а дерда аьнна.

Къаьна кІенош доаца дукха ха я. Уж хиннача парк я хІанз. Каштаний Ікийн хозача аллеш тІа шие-шие котвала гІерташ къувсаш ба гоннахьа болельщикаш а латташ бола шахматисташ-любителаш, хІаьта уж Югославе лаьрхІа варгвоацаш дукха а ба-кх. Царна юкъе кІезига бац мукъале бахьан лоаттабаьча къовсаме дакъа лоацаш хиина ветеранаш. Цар къоанал хоза, сатийна, сий деш я.

Советски салтечун лерйов Дунайн Савах яха ши хий віашагІкхеттача ягІа Белграда къаьнара крепость йолча Калемегдана районе. Калемегдански гув кхоачалучарча шун йисте дІакхачача. цу дицлургдоацача 1944 шера Сава яхача хин авгдехьарча йистошка кІур тувсаш хиина крематоре вишкаш бІаргайна хила тарлу цунна. Цига, концентрационни лагере. фашистски гІаьрахоша итташ эзараш бола югославски патриоташ боабаьб.

Цигара мича вахав салте? Тарлуш дий, из Югославе фронташка гІолла чакх а ваьнна, котало а яьккха, цІавена хила? ХІаьта кхиа тарлуш деций, цо ший дегІ цхьаннальа славяний лаьтта Іоділла хила а. йоша хилара тарра шийна тІалаьтта декхар дизза кхоачаш а деш?

ХІанз хьалха концлагер хиннача районера хи йист гранитаца тоаьй. Из хІанз бицлургбоацача фашизмо боабаьрий цІерагІа я. ХІаьта ха деш хиина вышка лаьттача. хьалъаьй Іалашмате хоза тоаяь хІанзарча ханара конгрессий Дворец «Сава». Цхьа шу соигІа ха мера яц цу чу Европе цхьана гІулакхаш леладарен кхераммаьлени Совещане дакъа лоацаш хиинача пачхьалкхений доацаш дола Белградски віашагІкхетар хина.

Сава яхача хин хьалха уьша лаьттача аьрда оагІорахьарча йистошка хьалъэттай Керда Белград. Дукха ха йоацаш шей 30 шу дизар дезарп столица цу районо. Итоташ лъй: Хьальый 50 эзар квартира. 40 километр йІаьта улицаш, бульвараш. Хьахиний итташ школаш, больницаш, библиотекаш, кинотеатраш. Хьальдай керда предприятеш. Контрессий Дворецал «Сава» соигІа хьалъяй СКЮ ЦК-ан югославски правительствен Іалальмате йоккха адамн, «Югославия» яха столице эттара йоккхагІа йола гостиница, хІанзарча хамарча искусства музей. Кердача Белграде 200 эзар соигІа сег вах хІанз. ЛерхІаш да цхе шера цига баха нах цоза соаьаргба аьнна.

Югославски столице Моссовета делегаци хиннача хана. Белград хьалъераша аьнндар: «Тхона хов Москве дукха гІирсаш хьалделга, хІаьта тхо а цун масалагІа лел. Иштта да а да гІулакх, городо-турпало Белградо, города — турпала Москвал вошал долча городо, дукха гІирсаш хьалду, къаьстта дукха ду наха чубаха цІенош. Городе баха нах сихха беб. Столице баха нах миллион хилийтача Иованне (из аь ди чІоагІа дездаьдар беррнгача белградхоша), хІанз шийтта шу дизад. Дукха ха йисаац цига баха нах цхьан миллионаген ах миллионаген кхоачабергбола бер де а.

Дукха гІишлош Белграде яь а Іап. ДІадахача тІьаь итт шера бІаь соигІа нерда город хьахинай мехка. дукха хьалъяй промышленни предприятеш. ЧІоагІа равза а хинна ала йиш йолаш да. цу гІулакха юкъе советски наха хьийгача къин дакъа а да аьнна. Советски Союзо дакъа лоацаш укхаза хьалъю промышленни объект бІаь соигІа я. царех 50 соигІа яраш хІанзалехьа болх беш а я. Уж я. масала, Смедеревера, Сплитера, Зеницера металлургически комбинаташ. Продукци лу «Бирач» яхача глиноземни заводо — алюминий лоаладаре эцача бийдала производства Европе эттара йоккхагІа йолча предприяте. Югославерча электроэнерго производства деррнгача низалий дикъ дакъах кхо дакъа СССР-о экономически а технически а гІо деш хьалъячча объекташа лу. Царна юкъе я Югославерча нахи чІоагІа доккхал ду Дунай тІара «Джердап» яха гидроэлектростанци.

Дукха оагІош йолаш да шин мехка юкъера экономически бувшамаш. Югославе Советски Союзе лоаттаду Іалальмате дика пассажирски кемаш, моахьаш кхукхьа теплоходаш, машиний оборудоване дукха тайпаш, химически промышленноста изделеш, шерра эцаш дола товараш. Советски предприятешца кооперации а яь югославаша арахеш социалистически мехкий рынкашка дІахаш йолча продукце лоархІаме тайпаш, атомни электростанцешта йола оборудовани а тІехьа. Дика бу болх СССР массеха гостиница хьалъеш боахача югославски гІишлонхоша. Беркате цхьана гІулакхаш леладу пайда юрта боахама специалисташа. Масала, Адриатики тІарча мехка хийцдаь хьажкІий дикагІа долча тайпаех толамца пайда эц Молдавен Украинан кхашка. ХІаьта Серберча Воеводина кхашка дика кхач кІин советски сорташ, пустовойтовски гидуаргаш. Хала да, хетаргахьа, шинна а оагІонна пайдана а долаш цхьана леладеча гІулакхий беркате алиш йоацаш дола экономика, Іилма, техника дакъа лаха.

Фашистски оккупаци хиннача шерашка Іалальмате бохха воаш хиначи, шийм мукъален паргІатон бахьан лоаттабаьча къовсаме цхьа миллиона юрхІ бІаь эзари соигІча ший къонгийн мехкарийн вахар дІаденнача мехко, дегІахара социалистически кинь а херна, лоацача хана Іалальмате доккхий хувцамаш даьд.

Югославе укхаш бола мийбузен мехкашкара цхьаболи туристаш цецбувл, югославаша сел дукха хІана дувцц дІадаьннараш, оккупацен къовсамен шераш диц хІана лац, халонаш дІаллярах гІац а бахе, кхыбола нах санна, раьза а болаш хІана бахац уж ахаш.

Цу хеттара жоп делар Крагуеваца юхе тоташ тхарашта дегІача памятника юкъе, цу моттига деша дагІа береш а доаладеш венача берадца «чика Жарно» — дада Жарно яьхача кІайвошача ха яхача югославо.

— Дага а латт, из дагалоаттада кІаьд а декналиц, хІана аьлча вай берий, берий-берий, цар берий вахар ирзе, сатийна хилар ловдайна...

— Ба вай, — дІахо дувц чика Жарно, — хиизар дицдалийта гІерташ бола нах. Вай бонъонца болча доттагІашнахьа букъ берзабе гІертараш. Вай цхьадолча газеташ тІа Польшан ГДР-ен къахьегамхоша деча балхех а цар вахарах а кадечул дукхагІа язду байдда дІабахача немцех полкехи. ХІаьта хоаш ма дий, цу мехкашкара къахьегамхой а, вай баршта санна, хала къовсам а лоаттабеш паргІато а яьккха социализм хьалъеш ма боахий. ВІалла дукха ха а йоацаш, масала, издора, эрсий царица Екатеринас коза мехках а долаш хиина ши серб шийна юхе миштта яьи хиинад яхаш. ХІаьта Советски Союзах, цун опытах, цун вахарах цхьа дош а яздац. Ниса дий из? Ираза, цу тайпара нах кІезига ба вай. Цар гІулакхаш хьежка ба аьнна хета дезац вай мохк. Вай социалистически Югослави...

Баьда, югославашта дицдац хиинар, хІана аь... шоай кхоаненах тешаш ба уж. Дукха мах а луш яьккхай цар паргІато, хІаьта шоаш херна кинь дІахепаргболаш а бац. Болаш ба цу наьхъа тІа гаьнна хьалхара дар зувраш а. ХІаьта, цу вай вийнача малав ца ховча салтечо санна, ерригa халонаш, шеконаш, кхерамe дараш ла а лайна, дукхаленех тІех а баьнна, цар ала йиш хургъя: «Долле! Хьежад. Минаш яц...».

«Советски югославски халкъий доттагІлени воашлен ларда, — аьлар Л. И. Брежнева Югославе воаш югославски общественноста ший хинначa цхьан віашагІкхетарe — шинна а кехко моастагІчоа духьаларча къовсаме Іоъахийтача цІено чІоагІъяьй. Из ларда йохаргйоацаш я. ХІаьта вай, вай деррнгаш а, новкъостий, исторна, цу къовсаме байнараша, вай берашта, цар берашта хьалхашка жоп дала дезаш да кхоана хургдолчох. Вай жоп дала деза цу ларда тІа хьалъеш йола советски югославски мехкаша цхьана леладеча гІулакхий адамн сийрден чІоагІен хилийтарах, цу чура гІулакхаш цІенача дегашен віашн тешамеч леладарах».

И. ЛЕОНИДОВ,
АПН корреспондент.
Белград.

ДЕКХАРЕХ ЛОАРХІАДЕРГА

Укх шера тха коллективо декхараш тІанйцад шера плаи 27 декабре кхоачашъе. Планал совгІа цхьан скважинана ремонт е лаьрхІад. Болха ханах пайда эцнлга 87 процентага кхоачаде, капиталън ремонтага дІадодар 1,5 процент лохде, производствана 14 рационализаторски предложени юкъейхьа лаьрхІад.

Дика лоархІаю коллектив тІанйцача декхарех. Укх шера дІабахача бъь бетта скважинашта капитальни ремонт яра план 100 процент кхоачашъяьй, цеха коллективо йалха ханах пайда эцнлга 95,7 процентага дІакхоачадаьд. Шу дІадоладелча деиз коллективо кхоаь пачхьалкхен средствааш 2345 сома я, хІаьта цеха рационализатораша производствана юкъейхьача 7 рационализаторски предложене 8 эзар сом пайда баьб.

Коллективо дакъа толамаш къахьегам віаштІехьбаккхар тоадарах. къахьегама хьалха латта методаши приёмаши балха юкъехуларах хьахиннар да. Бригадо дика Іоналъй скважинаш капремонт е хьайцача деиз уж эксплуатаце дІаялдеша йолча ханара ремонтии балхий ерригa цикл.

Дика производственни хьокхамаш долаш я А. М. Махмычева кулгалду кхоалагІа бригада. 1978 шера «Грознефть» объединение гІолла леладьча социалистически юкъе шоллагІа моттиг яьккар цо. ИттлагІа пятилетка йоласлча дена цу бригада членаша производства юкъейнхьача рационализаторски предложенеша 11 эзар сома пайда баьб.

Уж толамаш доахача кІезига хІама нараггІдаьнадаш балхах дика кхета а кхеташ кулгалдеча мастера Махмычевна. Къаьстта теркам тІаухийт цо бригада ший ханнахьа ешача инструментацна, механизмашца, материалашца Іалашъяра, къахьегама оасарле лакхъергйоли хьелаш хьакхоллара. ХІара ремонт е болабалалехьа бригада членаш хьаж подъёмни сооружена, хьалхе а профилактика ю оборудованена, инструмента, нагахьа эшаш хуле, пайдана йоала оатхалаш хувц.

Пхийтта шу совгІа ха я цехе бурувдеттараш а болаш цу бригада членаш В. А. Мащенкос, Н. В. Карьянова болх бу. Цар кулгалдеча вахташа хІара денна шоай нормаш 105—110 процент кхоачашъю. Уж толамаш даха цара карагІдаьнад коллектив цхьа барт болаш шоай декхараш дика кхетадеш хиларах.

Цу коллективаа тІехьа ца йиса гІертам къахьегаш я № 2 йола мастера Н. А. Кадзаева кулгалду коммунистически къахьегама бригада я. Цар чІоагІа теркам тІаухийт бригада ший ханнахьа мел эшачунца Іалашьяра. ХІанз из бригада № 53-Заманкул яхача скважине чоалхане балхаш чакхдоахаш я.

Болх віаштІехьбоаккхача мастера хьалхара гІончa ва профорг «1978 шера социалистически яха котвалнар» яха Знак еина 5-ча разряда бурувдеттар Ф. Н. Бутенко. Цо кулгалдеча вахто норма 102—107 процент кхоачашъю производственни технологически дисциплина нийса лелаяра дІадехараш дикка кхоачаш а деш.

Дика производственни хьокхамаш доах № 5 йолча А. Г. Тедтова кулгалдеча коммунистически къахьегама бригадо а. Из бригада болх беш яр Грузински ССР-е № 100-Самгори яхача скважине, цеха гаьна хиларген болх чоалхане хиларген хьежа ца Іеш хьаьхашка отгадаьча декхарех дика лоархІайир из коллектив.

А. Г. Тедтова болх дика віаштІехьбаьккхабар, шийханнахьа Іалашъяьр коллектив лаьрхІа йолча ремонт яра эшача техникаца. Бурувдеттараша Н. П. Карагичева, Н. А. Мильдзихова кулгалдеча вахташа денна нормаш 103—108 процент кхоачашъю. Уж шакхе а бурувдеттар тІехдика болх барах Къахьегама Сийлен 3-ча степена орденаш ялар ца белгалбаьха ба.

Тха цеха коллективо дика хьокхамаш даьха дала а. тха балха тІа шоай тайпара халонаш а нийслу. Масала, бригадаша тайп-тайпарча бальанех скважинаш тІа ремонтии балхаш деча хана болх ца беш сайна йоакхха хьаьцаргья вай. Цунах тоьал дакъа дІалоац тха заявкех «Грознефть» объединене тампонажни контора цементировочни агрегаташ хьа ца яйташ сеца йоаккхача хаю. Массеха шу да уж деиаш къаьаста ца деш латта.

Тха цехе укх шера дІабахача бъь бетта из дош бахьан долаш 120 сахьат ха зехьа йоаьй. Дукхьал дІадахача шера цу бахьанех 3—4 скважинана ремонт ергІоъа ха зехьа яйнай. Уж кхоачамбоацараш нийслой а. коллектив дог тийша я шера плани тІанйца социалистически декхараш толамца кхоачашдергхиларах.

А. ВОЙТОВ,
«Сунжанефть» НГДУ скважинашта капиталъни ремонт еча цеха начальник.

Пелингах дехка вахар

ХӀара города юкъ ший я, шоай тайпара башхалонаш я. Вай Грозне дукха да дика хӀамаш. Тайп-тайпарча районашкә сиздаь цукха хьалдеш латт чуӀе гӀирсаш, хоза тоа а енив дӀаотташ латт города нерттере — Ленина цӀерагӀйола улица. Город ше а цига бяха нах а нерттерне даьккъ лакха культура йолаш ба.

Цхьабакъда, юкъ-юкъе лелара хӀамаш нийсса йоцаш [illegible]. Хьалхарча вай города юкъ «Дружба» яха кафе. [illegible]

[illegible]

Бакъ хьовзадархьа хана [illegible] сурт отт №№ 1, 2, 11, 1... йолча гастрономашта хьалхашка. [illegible]

ЦӀаьхха а белггалдоаких аз, уж сагӀадехаргаш болх беш ихьаннахья а ца хилар. Сай балхаца дуйнадеина цу нахаца гӀуланх хила дийзад са. Шоай паспорташ вӀаштӀехья хиларах города прокатни пунктанкара хӀамаш проката хьа а ийссаш юкх цар, тӀаккха хьакара дена ахча маларах чакхдоаких. Кхыметтел судо решении йича а вӀаштӀехьалап царгора с хӀамай мах в. с прокатах доагӀар а хьадахкха. Проката хӀамаш дӀахьоча хана уж болха болчера справкаш схац царгара. ХӀана аьтча РСФСР бохача наха бытовой гӀулакхаш даре министра 1969 шера 10 ноябре № 234 йолча приказаца чӀоагӀьлача вравилаш тӀа оттолаьдаш уж схилга. ХӀаьо лела правилаш нийсъеш дола хунцамаш юкъедахь делха. Дер дайнарааш из тохеригӀола деррига нахьъан дӀакъовла деза. Цунах гӀойле яргьа наха а пачахьалкхенна а.

[illegible]

Цу тайпара наха цхьакхха кхьахетам боацаш кьовсам лоаттабе безе. Цунна юкъе дакъа лаца деза милице меттал, ерригача общественносто а.

Х. БЕРСАНУКАЕВ,
«Грозфоторазнобыт» яхача производственни объединение юрисконсульт.

Селхан деддр ерригача школашка а санна № 38 йолча грозненски юкъерча школе тӀеххьара гургал тохара цӀей. Цига гулбеннабар выпускной классашкара дешархой, хьехархой, берий дайнаной, школа шефаш.

Хоза киийбенна, белабенна гӀоабаьшна ба гулбеннараш. ХьатӀакхоач цӀей дӀадолалу ха. ТӀеххьара гургал тох цхьоалагӀча «б» классерча дешархочо М. Абалиева.

СУРТА ТӀА: хьалхарча плане дешархой К. Шуаипов (8 класс), С. Сарьли (10 класс), М. Абалиев.

ХӀАМИЛГ ЙОАККХАШ ВА

Фельетона метта

Гале чура юв вралланса Ӏиййнаац, яхаш да вай дай кица. Цхьан минута а уж деш дагадехачи лелалергдоаца гӀулаих да Нохч-ГӀалгӀай транспорти управленеца чуйоагӀача №1 йолча пассажирски автотранспорти предприятие (ПАП-1) водителе Абризов Лечас леладеш дар. Укх шера 22 мае Андреевски долинера кирпичний завод яхача иттлагӀча маршрутагӀа лела из тӀаьола автобус «Икарус» №10 —40 ЧИК хьахкачар кирпичнаш еча №1 йолча завода юкерча остановке. ТӀашӀ аьнна пассажирех йиза я йоахкача автобуса салон. Балха болха е балхара баьнна цӀаболха пассажираш сиха ба автобуса тӀера Ӏобоала. Цу гӀулакха дукха сагота вац водитель Абризов Леча. Автобуса юкъерен тӀехкарен шишиӀ хьа ца алдеш, хьалкарча наӀарах Ӏобувлийт цо уж берригаш а.

— Жинари, новкъостий, сиха Ӏадовлалаш автобуса тӀера, яхаш номанда тел шофера, цар Ӏодехкача къаьстача ахчаний тӀера бӀарг а ца бовнкхаш. Массехк минут ялалехьа кховзткъе итт совгӀа саг цу тӀера Ӏовессар, хӀаране шийгара доагӀар Ӏо а дуллаш. Царех цхьаннӓ а сага билет даланзар Лечас. Борд-бордагӀа вела в къемаш пассажираша Ӏодилла ахча киса деллар цо. Ше йовкхаш латтача хӀамнита рьаза хилар да из велакхьеиилте. Цунна бӀарахьежаш латтача сона а со санна бараш о хеталуш дир маршрутни мукъагӀа йий-хьогӀ ер автобус аьнна. Автобуса хьалхашка йоаллача трафарезах хайре тхона из маршрутни йолга, ихьабакъда, хӀамаано сагота а воацаш, шийгӀулекха автобус оттайча санна, пачхахьалкхен ахчах кисаш дузаш вар Леча.

Иштта пассажирех йиза автобус сиха Андреевски долиневе юха лаьллар цо. Хьалха санна хӀаранегарь ахча хьа а оцаш, цхьаннена а билет дӀа ца луш Ӏобоссийтар пассажираш.

— Пассажираша билеташ дӀа хӀана телац Ӏа? — хаьттар аз Лечайга. — Плаш йоацаш я-теш укх маршрутагӀа лела автобус?

— Хьо мира цхьакха пассажир вац укх маршрутагӀа лелачарех цу билетий бала болаш, — кулг тессар Лечас. Плаш-м хургьар цинна сай кисаш ахчах дизача. Яхар санна массехк дош кхессар цо дош ца хетачох. Тха къамаьла юкъенйккхар оаха дувцаш дар хеча массехк пассажир.

— ИттлагӀча маршрутагӀа лелача автобусашта билетни система йий-хьогӀ яхаш да тхо, — аьлер цар. — Укх маршрутера кондукторш дӀаоьлча деза билетеш бӀаргадайна дац тхона. Автобуса салона чу латта насаш а болх ца беш социальй, шофера болча аьттоянь даь деце сенна даьд из?

Иштта со а пассажирий а къамаьл хинначул тӀехьагӀа юха а пассажирех етта автобус кирпични заводе юкерча остановке яхийтар Лечас. Пассажираш билеташ лу алийта кеп а отталь, массехк сага мира билет хьа ца доаккхош, цӀийн кӀайн ца луш царгара ахча хьаэцаш цӀаьхха а Ӏобоалийтар цо берригаш пассажираш.

ИттлагӀча маршрутах лелача автобуса тӀарча шофера Абризов Лечас болх мишта бу аьнна хьаттор аз ПАП-1 директорага нов. Фабричнега.

«ЦӀаккха а пачхахьалкхев плап кхоачашъеш вац. цуа совгӀа нахаца сиха ва. кулга цӀено вац яхаш хоамаш а хиннид тхога», — жоп делар цо.

Уж «хоамаш» бакъ хилар предприяте кулгалхошка дӀахайт тахан газето. Пассажираша хоча оагӀорахьа дувцаш волча шофера Л. Абризова гӀулакх укх денга а ца кхоачийташ цар паош къовстадаь хила дезаш дар. Шофераш балхах дувцаш дараш теркал а ца деш, цхьаккха тайпа тӀахьожам боацаш, шийн лоамагӀа финансови бокьонаш телхае из вита бола автобоахама кулгалхой а бехке ба цу гӀулакхи.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Саги Ӏалами

ЛОРА А ДЕ ДЕБА А ДЕ

Бррига ший хоане Ӏаламо Нохч-ГӀалгӀай чу гулйича санна хеталу: цӀаккха а тӀера хьа ца йоахаш кӀай кийнаш тӀатехна латта лекха лоамаш, сийка кьонхьаш, бӀарга нзоачче яда бераите аренаш, йоккхий хьунаш, маьлхо кьегаду долхь хиш...

Шортта а тайп-тайпара а я цуа фауна. Хьайбаш да цуй керттера хооле.

КӀеанта гӀулакхаш дац республике Ӏалам лорадара, из мах баь варгвоаца рузкъа соадаккхара. Иштта, тӀеххьарча хана хьалйй вайцига оакхарийн оалхазараш лорадара йола заказникаш. Цига боаьо лац зубраш, хьахаш, лейгаш, сайгакаш, акха газарий йоас.

20-гӀчеи 30-гӀчеи шерашна вай республика территоре тӀа нийсавра тарпан, кулан, лось, вӀамбге кавказски ча, леопард, эвди сай, акыдола оакхарий. Вайна новкъа дале а, дукха ха йоацаш а тӀехьа вайцига долаш хиина уж а кхыдола а оакхарийн оалхазараши хӀана вай республика территоре тӀа геттара кӀеанта мара гуш дац. Цунца цхьана ела дезаш да, вай республика фауна тӀеххьарча шерашка хьалбай нерда тайпаш тӀакхийтта хилар. Масала, дика [illegible] Урус-Мартана районера хьунаш Алтайски краера енача кӀайча боабашкашта, иркаш латт Ӏаьрикача Тийрк гӀадуалача моттигашка андатраш. Шерагара шерага дукхагӀа хулаш йоагӀа 1969 шера Грозненски Нарски районе заказникашка дӀахйца моашаш. Дика тайпай вайцигара моттиг 1934—1937 шерчашка доаладаьча епота тарача жӀалешта а. ХӀаьта зубрашта дика тойпай Сужински районера хьунаш, уж йоалаьяр 1970 — 1975 шерашка ерригаш а 48.

Тайнад вай республико климатически хьалаш этара хьалха 1971 шера гуракха Нохч-ГӀалгӀай чу кхаьчача якапта а. ХӀана аях бӀаьнесега дӀатахьчай уж вайцига. Уж лел Сутн-лоамн Хинойлоамн оалача даькъа тӀа.

Цу тайпара, тӀаьз укх сахьате вай республика территоре тӀа гуш да шура юача хьайбай 60 тайпа. бӀенаш дехкача оалхазарий 150 тайпа (вайцига гӀолла тӀехдувлаш дӀа-юха ухараш а Ӏа доахараш а аьрхӀача 250 тайпа), 29 тайпара чӀаьарий, рептилий — 21 тайпа, амфибей — 6 тайпа. Из вай республика дешоа Ӏалама рузкъа да.

Д. БАУДИНОВ.

ФЕ ХИЛА

НакъагӀа лелара Правилай 12 пункто водитель декхарийла ву мотоцикл лаьлла водача хана тӀатуллаш дӀайийхка шлем хилеи дӀайийхна шлемаш тӀатоахкаш боаца пассажираш ца кхуалеи.

Цхьебакъда, Серноводски юртбоахама техникуме деша вагӀача М. А. Долтаева мотоцикл лаьлла водача хана хьалхавалара правела толха а яь, гаргга кхача дукхьала йоагӀаш автомобиль йоллашехьа а, цун оагӀорахьа а ваьнна, цунна тӀатехай шийна мотоцикл. Мотоцикла водители пассажири — шаккхе а човнаш а хиина, больнице вихьав.

Транспорт лаьлла водача хана накъа тӀера бӀарт баккха мегаргбац. пассажираша къамаьл де Ьиш яц къаьстта а лоаман накъаша гӀолла водача хана.

Трактор лаьлла водаш накъа тӀара бӀарг туваьбелийтаб водитела Салманов Салида. Советски района Вашендорое болача накъагӀа шувх чуяхийтай цо трактор. Водитель ше дийна висав. ХӀаьта цуаца хиина цун сесаг йийкай.

Деша аьгӀа йийс ерад бехке ва машинаш лелача накъа тӀа нийсбенна дешархой дӀатӀехбовлалаца машин лаьгӀ ца а еш, сиха водаш хиива водитель Б. Мудаев — «Калиновский» комсий совхоза болхло. Из бахьан доаш машин тӀакхийтта царех цхьа йийг цигача йийнай.

«Жигулеца» воагӀаш хьалхавалара правилаш толхаьай Урус-Мартане вахача Г. Гамбулатова. Легковой автомашина тӀатехай по ший машие. Г. Гамбулатов а. е цуна лагӀа кхалсаг а кхераминен тӀеххараш доацаш хилахах вӀашка кхийттача лозабаьб.

ДӀадахача кӀиранагӀа (18—24 май) республика накъашка 58 авари хиъ, 6 саг ве а хуно, 28 саг лааа а йеш.

НГӀАССР МВД ГАИ.

ГӀИШЛОНХОЙ БАЛХА ГОВЗАЛ ӀОМАЕ ЛОВЧАР ТЕРКАМГА!

№ 11 йолча Грозненски юкъерча городской профессионально-техническе училище ДӀАХОИТ укх профессех кердачи дешара шера дешархой деша дӀачуэцаш хилар:

1. Маляр (гӀишлош еча болх бе);
2. Штукатур-облицовщик-плиточник;
3. Каменщик-бетонщик-монтажник конструкцента монтаж ю монтажник;
4. Слесарь-сантехник, газосварщик;
5. Юртахька гӀишлош хьалъю мастер.

Деша дӀаиц 15 шу даьнна а кхы бокххагӀа а бола, 8 — 10 классаш чакхьаьха бола кагий нах мелнарий.

Деша багӀара хаиаш:
8 класс чакхьаьккхараша — 3 шу;
10 класс чакхьаьккхараша — 1 шу.

Училища кердача дешара комплексе болх беш а дешара-производственни оборудованеца дина Ӏалаптъаь а я. Дешархой мах боацаш кхачаца, обмундированеца, общежитеца Ӏалашбу, кӀаьта 10 класс чакхьаьккхараш стипендеца а. Деша багӀача хана дешархошта производственни дешар Ӏомадеча хана баьча балхах 50 процент боарам болаш ахча тел.

Училище деша вагӀаш аьнна ха кхахьегама стаж дӀаоарх1. Юкъера профтехучилище чакх а аьнна экзаменаш дӀаенвараштa юкъера образовании профессии нларах дола диплом дӀалу.

ТӀехдика диплом а эцаш чакхбаьнна дешархой болх баь хилара стаж йоацаш вузе деша дӀа а из льготаш а лу царна.

Училище деша воагӀачо хьачудала деза ер документаш:

1. Директора цӀерагӀа язъь заявлени;
2. Дийша хилара документ;
3. Вахача моттигера справка;
4. Вь ха тӀайола тешал е паспорт;
5. фотокарточкаш (размер 4 х 6 йолаш);
6. Медицински справка.

Документаш дӀачуийду 8 сахьат даьлча дена 17 сахьат даллалца.

Училища адрес: город Грозный. Старопромысловски района, Катаяма цӀерагӀа нерда поселок, Шефски улица. 23, цига ва йиш я Центральни рынкера йоагӀача №№ 4, 8, 26а, 11а йолча автобусашца Ташкала яхача уж соцача кхаччалца, е № 11 йолча автобусаца 7-гӀа линя яхача кхаччалца.

ЭЦАРХОЙ ТЕРКАМГА!

«Промтовары» яхача розничин торгови объединене дӀахойт Центральни рынкера «ОБУВЬ» яхача № 36 йола тика «Уцененные товары» яхача № 49 йолча тика чу дӀачуийхьалга, чувода ниӀ Чернышевски улицагӀа я. ХӀаьта № 49 йола тика № 36 йолча тика хинача дӀачуийхьай.

ДУВЛА ТХА ТИКАШКА!
«Промтовары» яха объединени.

ДЕША БАХА ЛОВЧАР ТЕРКАМГА!

Грозненски мехкдаьтта техникуме 1979—1980 дешара шера дийнахьарчен заочнии отделенешка деша ДЕШАРХОЙ ДӀАЧУЭЦИЛГА ДӀАКХАЙКАДУ

Укх специальностех:

1. Пайдане оахкалаш лохаш ю геофизически методаши пайдане оахкалаш долча моттигашка тохкамаш дари (алхха дийнахьарча отделене).
2. Мехкдаьттан газови скважинашта эксплуатаци яр (дийнахьарчен заочнии отделенешка).
3. Мехкдаьттан газовии скважинашка бурун тохар (дийнахьарчен заочнии отделенешка).
4. Шераш юклара духьалара техникех кхерамзлен (алхха дийнахьарча отделене).
5. Мехкдаьтта промысловой химн (алхха дийнахьарча отделене).

ДЕШАРА ХАНАШ

Дийнахьарча отделене 8 класе яьккхарий — 3 шун 6 бутти.

Заочни отделене 10 класе яьккхарий — 3 шу.

Техникуме деша бвагӀарашкара заявленеш хьайо:

а) дийнахьарча отделене — 1 июне дена 31 июля кхаччалца;

б) заочни отделене — 10 июне кхаччалцен 12 августа кхаччалцен.

Деша дӀачуэцаш дӀалуш йола экзаменаш хургья:

а) дийнахьарча отделене — 1 августа дена 20 августа кхаччалца;

б) заочни отделене — 11 июне дена 20 июне кхаччалцен 13 августа дена 20 августа кхаччалцен.

Деша боагӀараша дӀалла еа экзаменаш:

8 класс чакхьаьккхараша:
1) Математика (устно).
2) эрсий мотт (диктант).

10 класс чакхьаьккхараша:
1) Математика (устно):
2) Литературен эрсий мотти (сочинени).

Заявленеца хила деза документаш:

Низза юкъера йоаца е юкъера школа йистеянхара тешал е аттестат (подлинник).

Медицински справка (форма № 286) (справка бланкаш техникумера дӀаэца йиш я).

Пониникайн акализий результатийн хьакъехьара справка.

5 фотокарточка (нерта тӀа хӀама а йоацаш даькха. 3х4 размер йолаш).

Вь ха тӀайола тешал е паспорти военни билети (техникуме хьавеча хьаькоха деза); производственни балха стаж йолчо кьахьегама книжка тӀара хьакйца выписка.

Дийнахьарча отделене деша хьачуийцараштa бетта 30 сомех 37 сомех боаьом болаш стипендер тел. ТӀехдика дешараштa — 37 соми 50 кеп., 46 соми 25 кеп. Городал араьха бахараштa хоза кийтъачча, города центрерча общежитера моттигаш лу.

Техникуме дешаш болча хана производстве массекказа бӀаькхача хана практика чакхйоаких дешархошa.

Практика йолча хина дешархой штатни гӀулакхашта тӀа лоархӀаш хул 100 процент алапи а эцаш (бетта 100—300 сом).

Техникум чакхъяьккхараш болх бе дукха моттигаш харка йиш йолаш ба:

КъилбаседаКавказа, Закавказья, Средни Азия, СибарегӀен, Гьнарча Малхбоалех, Украина, Белоруссе тохкамий партешка, промыслашка, лабораторешка, конструкторски бюрошка, Ӏилма-тохкама институташка, кхыча предприятешка, хӀаьта иштта городашка: Краснодаре, Киеве, Москве, Ростове, и. кх. дӀ.

Техникуме я республике дикагӀьярех йола спортивни зал. Хаддинза болх беш я волейбола, баскетбола, кулгаца кхуясача бургаца, нек дара, йӀгача атлетика, хьоргах тоташ кхуясара, еза-йоакхача атлетика, акробатика методически секцеш, чӀоагӀа теркам тӀабохийтаб леладу туризма гӀулакх. Техникума спортивни база торо хулийт юхханица дӀаволавелча дена закхача класса мастерага кхаччалца спортивни говзал лакхье. Техникума сборни командаш спорта къаьст-къаьстта тайпаех городе а республике а хьалха латтарех я.

Техникуме хан-ханнахьа хул художествении самодеятельноста кружокий занятеш.

Йолаш я Каспийски форда йисте дешархошка льготни путевкех салоӀийташ йола укхаӀеио чӀоагӀъяра йола спортивни лагерь.

Заявленеш хьачу а кийо йоагӀаш йола справкаш дӀа а тел укх адресагӀа: НГӀАССР, 364006, г. Грозный, Клары Цеткина ул., 14/53

Приемни комисси (33-гӀа кабинет). Телефон 2-63-09, хьасха 52.

Дирекци.

ТЕЛЕВИДЕНИ

26 МАЙ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.05 — ӀуйранаРа гимнастика.
9.05 — «АБВГДейка».
9.35 — «Шоана, дай-наной!».
10.05 — Л. Спиваковски. Оркестранера фортепьянени йола эрсий концерт.
10.35 — «Собаль-бочкхача Дантекха тӀом» яха кинофильм. «Аргамакера тӀом» яха хахкагӀа фильм.
11.35 — «Музыкален выставкина [illegible] гӀовла». Лувр. Итале сурташ.
11.45 — «ӀуйранаРа почта» яха музыкальни программа.
12.15 — «ДикагӀа йоаш тоахкаш — дукхагӀа».
12.45 — «Из мута а дудургаа».
13.30 — «Спортлото» тираж.
13.45 — «ЧиакуӀено». Ӏилман-популярни программа.
14.30 — Кердадараш.
14.45 — Боршта йола фильм. «Конунов» яхача века тӀара «Юга» яха художествении фильм.
16.00 — «ДоттагӀал» яха телевизиони журнал.
16.30 — «Музыкальни абонемент».
17.10 — «БӀаргагушаш — тешадалар».
18.10 — «СелаӀад». Халкъа творчества телевизиони программаш кховлагӀа Дунен халкъашта юкъера фестиваль (Ирланди).
19.45 — «9-гӀа студи». Передача дӀалу политически обозревателе В. С. Зорина.
19.05 — «Никам ома песн» яха мультфильм (Япони).
21.00 — «Ха».
21.35 — Останкино концертни студера бехкаме сайре.
23.00 — Довзал дехьарча «стрела махраш а мутанаш а». Йистеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

10.00 — Хьинзе деша долча документальни фильмай программа.
10.25 — Л. Бетховен. № 7 йола симфони дӀалоах СССР Пачхалкхен академически симфонически оркестро.
11.05 — «Вай сочий беш».
11.35 — «Шахматни школа». Разрядный класс.
12.05 — «Эрсий къамаьл».
12.30 — «Березка» яхача официальни ансамбла концерт (Трусковски).
12.50 — «Звездочет». Телевизиони журнал.
13.35 — «Самукъане берашч» яха телевизиони конкурс.
14.40 — Кудаев «Маьлха-и1 къонахий». Нурадилова цӀерагӀча Нохч-ГӀалгӀай драматически театра спектакль (нохчий меттала).
16.05 — Документальни фильм.
16.36 — «Операци «Трест» яха телевизиони дукхасерийни художественни фильм. КхоалагӀа сери.
18.00 — Спортивни программа. Футболах йола СССР чемпионат. ЦСКА — «Динамо» (Минск). ЦСКА стадионера передача. Байдаркаш а каноэ а хахкарах йола Дунен халкъашта юкъера кхь. Рабочински мемориал.
20.00 — «Бийса дика хьана хийла шун, берашI».
20.15 — Езача атлетиках йола Европа чемпионат. Болгарера передача.
21.00 — «Виталий Зарутуйский» яха телевизиони документальни фильм.
21.40 — «Къална турначий» яха телевизиони художественни фильм.

27 МАЙ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — «Зарядка с дӀеоттаI».
9.05 — ДӀалоах Дилтурдин (Баня).
9.30 — «ГунгаьйотӀи сахьат».
10.00 — «Советски Союза гӀулакх дешхаI».
11.00 — «Златопольска» яха телевизиони художественни фильм (ЧССР).
12.30 — «Юртара сахьат».
13.30 — «Музыкальни киоск».
14.00 — Доврецкий. «Провинцера Ковалева» яха Ленсовета цӀерагӀча Ленинградский Паччахьалкхен театра фильм-спектакль.
16.05 — «Тахан химика Ди да». Передачана юкъе дакъа лоацаш ва СССР химически промышленносте министр Л. А. Костандов.
16.35 — «Кинопонихьбара клуб».
17.35 — «Ирах дола кхел» яха телевизиони документальни фильма премьера. Советски кхьалоха летальча никлашара.
17.55 — Мультфильм.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — «При посьменно». Химика Дента йола музыкальни программа.
19.30 — Футболах йола СССР чемпионат. «Динамо» (Тбилиси) — «Шахтер» (Донецк). Тбилисера передача.
21.00 — «Ха».
21.35 — М. И. Глинка ваь 175 шу дизарга. Камерни концерт.
22.05 — Езача атлетиках йола Европа чемпионат. Болгарера передача. Йистеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

10.00 — Москвски дешархошна дӀахета самукъане стихашта дукхараши.
10.30 — «Ӏуйранара почта» яха музыкальни программа.
11.00 — Пограничника Дента йола документальни фильмай программа.
12.10 — «Кхераш йоацаш дӀа-ша лелар».
12.40 — «СелаӀад». Халкъа творчества телевизиони программаш кховлагӀа Дунен халкъашта юкъера фестиваль (Ирланди).
13.15 — «Дийнача хӀамай дуне тӀа».
14.15 — Езача атлетиках йола Европа чемпионат. Болгарера передача.
14.50 — «Ангола—МПЛА, халкъа латало» яха документальни фильм.
15.15 — Мендельсона, Шуберта, Вивальде произведенешкара концерт.
15.45 — «Шоана, дай-наноиI».
15.55 — «Операци «Трест» яха телевизиони дукхасерийни художественни фильм. ПиъалгӀа сери.
18.00 — Передачай программа.
18.05 — Тахан химика Ди да (нохчий меттала).
18.25 — «Болхлой клуба баьха денош». Химикий культура Дворенах йола теледуккар.
19.15 — «Сийле-хийла шун, турпалашIа». 9-ча мае хинна передача керда яккхар.
20.00 — «Бийса дика хьана хийла шун, берашI».
20.15 — «УнаццӀено», Ӏилма-популярни программа.
21.00 — Документальни фильмай программа.
21.40 — «Москьва гӀайренаш» яха телевизиони художественни фильм.

РАДИО

26 МАЙ

6.00 — «Хинн делахча дьахтай тоговашу. Беседа (нохчий меттала).
6.35 — Ашараш (нохчий меттала).
7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.13 — Передачий программа хаоттамах йола хоамш (эрсийн, гӀалгӀайн меттала).
8.20 — «Хьона са Даьхе, сай тегун дагӀа» (эрсий меттала).
10.20 — «Литературни НохчГӀалгӀайче» (нохчий меттала).
11.00 — «Наха я къахьегам а цхьана иугӀаргӀа дӀаяхах» (эрсий меттала).
11.40 — «Поэзе минуташ» (гӀалгӀай меттала).
14.50 — «Сатирически тахгӀе тӀа» (эрсий меттала).
16.00 — «Кавказа Ӏуйре» яха радиожурнал (эрсий меттала).
18.00 — «Театр микрофона хьалхашка». Гастролаш дӀайолалуш (эрсий меттала).
18.30 — «Шоана, хьехархошI», Концерт (нохчий меттала).

27 МАЙ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программаш хаоттамах йола хоамш (эрсийн, нохчийн меттала).
8.20 — «Шоана дукха еза ашараш» (эрсий меттала).
11.13 — Тахан хьинна Ди. Дезача ден программа (эрсий меттала).
13.15 — Концерт (нохчий меттала).
16.00 — «Къона тӀехьа» (нохчий меттала).
18.30 — «Школьни глобус» яха радиожурнал (эрсий меттала).
18.00 — «ЦӀе сийлаш» (гӀалгӀай меттала).
19.30 — Илли дезаршта дена концерт (гӀалгӀай меттала).

Хаоттам

Тахан республике гӀоллен Грознен кӀезиг-дукха морхаш а йолаш йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 8 — 10 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 22 — 27, Грозне 22 — 27 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоанен ломмен хувцалуш морхаш а йолаш, къулбехьен оагӀорахьа цхьайолча моттигашка лаьгӀо догӀа а делхаш. малхбоалехьара секунде 5 — 10 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 8 — 13, дийнахьа 22 — 27 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

Редактора заместитель
М.М. ХАМХОЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул. 92. Телефонаш: редактора — 9-24-06; редактора заместителя — 9-24-03; бехктохана секретара — 9-24-00; отделаш: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехаташ — 9-24-07; корректорска — [illegible].

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-06; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-09-88.

Газет арадувла шинарей, ерей, пхоаттей деношка

СФ05173. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3277.